

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาสังคม

ในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

The Development of Creative Product with the Participation of
Civil Society in Ban Kho, Muang Samutsakorn District, Samutsakorn

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุคนธ์อม ตันเจริญ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา วิสูตรเรืองเดช

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ปีการศึกษา 2565

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา)

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาสังคม ในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
ผู้วิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุตถนอม ตันเจริญ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา วิสูตรเรืองเดช
คณะ	วิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ปีงบประมาณ	2565

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างเครือข่ายประชาสังคมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในตำบลบ้านเกาะ 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชน โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มครอบคลุมทุกหมู่บ้านรวม 400 คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบแนะนำต่อ ที่เข้าร่วมในกระบวนการวิจัย 50 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ และการถดถอยพหุคูณ และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า โครงการวิจัยนี้สามารถสร้างเครือข่ายประชาสังคมโดยการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาและนักวิจัยกับอำเภอเมืองสมุทรสาคร สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาครพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล และวิสาหกิจชุมชนสองแห่งในตำบลบ้านเกาะ มีส่วนร่วมคิดแนวทางแก้ปัญหาในการผลิตของชุมชนและเสนอแนวทางการพัฒนา ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น จากเครือข่ายภาคประชาสังคม ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากปลา ได้แก่ พิซซาปลานิล และปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร ซึ่งแสดงถึงความสำเร็จของวัตถุประสงค์และเป้าหมายการวิจัยทุกประการ

คำสำคัญ ผลิตภัณฑ์ชุมชน การมีส่วนร่วม ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ประชาสังคม

Title	The Product Development with the Participation of Civil Society in Ban Kho, Muang Samutsakorn District, Samutsakorn
Researcher	Asst. Prof. Dr.Sudthanom Tancharoen Assoc. Prof. Dr.Wittaya Wisutruangdat
Faculty	Management of Science
University	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Fiscal Year	2022

Abstract

The objectives of this research are 1) to create a civil society network through a participatory process in developing creative products in Ban Kho Subdistrict, 2) to develop creative products of community enterprises to create jobs and increase income according to the potential of the community in Ban Kho Subdistrict. By quantitative and qualitative data gathering from group sampling covering every village, a total of 400 people, and interviewing 50 key informants as referrals who participated in the research process. Descriptive statistic analysis was used including percentage, mean, and standard deviation, correlation, multiple regression. Content analysis was conducted for qualitative data from interviews and focus groups. This research project creates a civil society network by signing a cooperation agreement (MOU) between the president of Bansomdejchaopraya Rajabhat University, researcher and Muang Samut Sakhon Sheriff, Chairmen of the Farmers Council of Samut Sakhon Province, and the executives of Community Development, Department of Agriculture Extension, Subdistrict Administrative Organization, and two community enterprises in Ban Kho Subdistrict Participated in thinking of production problems' solutions, proposed the development guidelines. The results of developing creative products could generate increased income. As a result of civil society network, creative products from tilapia were tilapia pizza and herbal fish sausage which represented the achievement of all research objectives and goals.

Key word: Community Product, Participation, Creative Product, Civil society

กิตติกรรมประกาศ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ด้วยพลังความร่วมมือร่วมใจของเครือข่ายประชาสังคม ซึ่งตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยที่ต้องการสร้างการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชนอย่างแท้จริง ขอขอบพระคุณนายอำเภอเมืองสมุทรสาคร พัฒนาการอำเภอ เกษตรอำเภอ ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร นายกและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ ตลอดจนเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและสภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร โดยเฉพาะประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะ วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์งานเศษผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงหีบ วิสาหกิจชุมชนผู้เพาะเลี้ยงปลานิลสมุทรสาคร วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกผลไม้บ้านเกาะ วิสาหกิจชุมชนฝรั่งแปลงใหญ่บ้านเกาะ วิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะ รวมถึงชาวบ้านในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาครทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลและทุ่มเทความตั้งใจกับการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในการวิจัยครั้งนี้

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ทีฆทรัพย์ ที่กรุณาชี้แนะเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัย การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เชิงนวัตกรรม และการตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทรียา กาละวงศ์ และอาจารย์นภาพร หงส์พันธุ์ ที่สละเวลามาทายทอดความรู้และลงมือปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับชุมชน ทั้งนี้ นักวิจัยขออภัยอย่างสูงที่ไม่สามารถกล่าวถึงทุกท่านในที่นี้ ข้อมูลจากการพูดคุย การสัมภาษณ์ทุกท่านเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยเพื่อสร้างเครือข่ายประชาสังคมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในการวิจัยครั้งนี้ หากมีข้อผิดพลาดหรือความบกพร่องใด ๆ นักวิจัยกราบขออภัยมา ณ ที่นี้ และยินดีรับคำแนะนำเพื่อการพัฒนางานวิจัยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุถนอม ตันเจริญ
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา วิสูตรเรืองเดช

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
สมมติฐานการวิจัย	6
ประโยชน์ที่ได้รับ	7
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	
แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม	8
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	11
แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	13
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	16
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์	17
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต	19
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดเชิงสร้างสรรค์	20
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
ขั้นตอนการศึกษา	24
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	25
การเก็บรวบรวมข้อมูล	25
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	25
การวิเคราะห์ข้อมูล	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	27
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	32
ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์	40
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ	47
สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ	49
อภิปรายผล	58
ข้อเสนอแนะ	64
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	64
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	64
บรรณานุกรม	65
ภาคผนวก	
แบบสอบถาม	70
แบบสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม	73
ตารางวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแบบสอบถาม	74
เอกสารแสดงความยินยอมเข้าร่วมในโครงการวิจัย (AF 10-06)	76

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่จังหวัดสมุทรสาคร	3
ภาพที่ 2 ขั้นตอนในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน	12
ภาพที่ 3 กระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์	17
ภาพที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย	23
ภาพที่ 5 ขนมปังพิซซ่า	41
ภาพที่ 6 โรตีสีพิซซ่า	41
ภาพที่ 7 กล่องบรรจุภัณฑ์ พิชซ่า ขนาด 13.5x13.5x5 เซนติเมตร	41
ภาพที่ 8 สติกเกอร์โลโก้ใหม่ “ภูมิไทยบ้านเกาะ” บนกล่องพิซซ่า	42
ภาพที่ 9 ปลายอสมุนไพรสูตรพริกแกงและพริกไทยดำพริกสด	42

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ค่าความถี่และร้อยละของเพศ	32
ตารางที่ 2 ค่าความถี่และร้อยละของอายุ	33
ตารางที่ 3 ค่าความถี่และร้อยละของระดับการศึกษา	33
ตารางที่ 4 ค่าความถี่และร้อยละของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	33
ตารางที่ 5 ค่าความถี่และร้อยละของอาชีพ	34
ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน	34
ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา	35
ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมคิด/วางแผน	36
ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ	36
ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลการดำเนินงาน	37
ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	37
ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์	38
ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์	39
ตารางที่ 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์	39
ตารางที่ 15 ผลการทดสอบสมมติฐาน	40

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

โลกเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบจากการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ ซึ่งถูกกระตุ้นด้วยผลกระทบจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลก เกิดความไม่แน่นอนในการดำเนินธุรกิจ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการพัฒนาของเทคโนโลยี ส่งผลให้การให้คุณค่าของสินค้าและบริการในมุมมองของผู้บริโภค รวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (พัชร พิธิลิก และพสุ ชัยเวฬุ, 2564) ด้วยเหตุนี้ ทุกประเทศทั่วโลกกำลังตื่นตัวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรับมือกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและภาวะการแข่งขันที่เป็นผลของการเปลี่ยนฉับพลันทางดิจิทัล (Digital Disruption) ทุกธุรกิจจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานโดยใช้โทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ในลักษณะที่ก้าวหน้ามากขึ้น แม้แต่ธุรกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนของประเทศไทย กำลังเผชิญกับความท้าทายของเทคโนโลยี และเพื่อการปรับตัว เปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินกิจการตั้งแต่การทำการเกษตร การแปรรูปผลผลิต ไปสู่สินค้าพร้อมใช้และพร้อมรับประทาน ย่อมต้องการความรู้เพื่อแก้ปัญหาและแก้ไขจุดอ่อนด้านกำลังคนด้วยการข้อมูลสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตประกอบกับการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่สะดวกในการดำเนินงาน เรียนรู้ช่องทางการตลาดออนไลน์ คนกลางทางการตลาดออนไลน์และสื่อสังคมออนไลน์ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกิจการมากให้สะดวกรวดเร็ว ลดต้นทุน และเพิ่มยอดขาย เพื่อเป้าหมายด้านความมั่นคงและยั่งยืนด้วยความเข้มแข็งของชุมชนเอง

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมเพื่อการยกระดับคุณภาพของสินค้าเป็นทางออกที่สามารถผลิตสินค้าจำนวนน้อยแต่ได้ผลตอบแทนมาก ซึ่งสามารถแก้ปัญหาด้านกำลังคนและความรู้ความสามารถที่มีจำกัด กล่าวคือ “การทำน้อย ได้มาก” เข้ามาแทนที่ “การทำมาก ได้น้อย” ด้วยผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานความคิดสร้างสรรค์มากเพียงพอที่จะแข่งขันกับสินค้าที่ผลิตจากโรงงาน แข่งขันด้วยความแตกต่างและคุณค่าที่ผู้บริโภคได้รับทั้งด้านสุขภาพร่างกายและคุณค่าทางจิตใจที่ได้ใช้สินค้าที่สื่อความเป็นไทยหรือภูมิปัญญาไทย หากภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และองค์กรชุมชนต่าง ๆ และวิสาหกิจชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเติมความคิดสร้างสรรค์เข้าไปในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ผสมผสานภูมิปัญญาไทยกับการดูแลสุขภาพ หรือการผสมผสานวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมต่างชาติ จะเป็นโอกาสในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนและสร้างจุดเด่นให้เป็นจุดขายที่สามารถสร้างรายได้สูงขึ้น

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันในชุมชนหรือประชาสังคม การที่จะพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยใช้หลักการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (participation) ให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการคิดและดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุน ภาคเอกชนให้การช่วยเหลือ ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการของประชาชนในชุมชน เป็นการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเอง (Self-reliance) ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแนวคิดที่สองคือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน จะให้ความสำคัญกับการจัดระบบให้ชุมชนมีความเป็นองค์กรและดำเนินการในรูปคณะบุคคล โดยเน้นการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปของประชาคมท้องถิ่น (ทิวา มั่งน้อย ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2564)

การวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมครั้งนี้ต้องการสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ยั่งยืนด้วยการพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง ตามนโยบายในการขับเคลื่อนประเทศ โดยเน้นการสร้างความปลอดภัยของชนชั้นของคนในชาติ การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และการกระตุ้นเศรษฐกิจสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน รัฐบาลต้องการนำพาประเทศไทยก้าวสู่โมเดล “ไทยแลนด์ 4.0” ปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศเป็นประเทศเศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) โดยการเปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งจะสามารถผลักดันให้ประเทศไทยมุ่งสร้างสังคมคุณภาพ และมุ่งสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จังหวัดสมุทรสาครจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดในประเด็นยุทธศาสตร์ส่งเสริมภาคการผลิต การแปรรูปอาหารและการบริการสู่ตลาดสากล โดยได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาจังหวัดสมุทรสาครมุ่งสู่การเพิ่มรายได้ เพิ่มช่องทางการตลาด และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดให้ดีขึ้น การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรสาครสู่เป้าหมายให้ประสบความสำเร็จต้องให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ผ่านกลไกการร่วมคิด ร่วมวางแผน ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระดับชาติ นโยบายรัฐบาล ตลอดจนศักยภาพความต้องการของประชาชน (สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร, 2566)

จังหวัดสมุทรสาคร เป็นจังหวัดชายทะเล ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนและปากอ่าวไทย เขตพื้นที่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย เป็นจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามระยะทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) ประมาณ 30 กิโลเมตร มีพื้นที่ 872.347 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 545,216 ไร่ จังหวัดสมุทรสาครมีอาณาเขตทางทิศเหนือติดกับจังหวัดนครปฐม ทิศใต้ ติดทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดกับกรุงเทพมหานคร ทิศ

ตะวันตกติดกับจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดราชบุรี ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1.00 - 2.00 เมตรพื้นที่ด้านทิศตะวันตกเป็นที่ราบลุ่มในเขตน้ำจืด เขต จังหวัดถูกแบ่ง เป็น 2 ส่วน ด้วยแม่น้ำท่าจีนซึ่งไหลผ่านตอนกลางของจังหวัด ไหลคดเคี้ยวตามแนว เหนือใต้ ลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร ระยะทางยาว 70 กิโลเมตรพื้นที่ตอนบนของจังหวัด ในเขตอำเภอบ้านแพ้วและอำเภอกระทุ่มแบนมีความอุดมสมบูรณ์ของดิน และมีโครงข่ายแม่น้ำลำ คลองเชื่อมโยงถึงกันกระจายอยู่ทั่วพื้นที่กว่า 170 สายทั้งที่เป็นคลองธรรมชาติและคลองที่ขุดขึ้น ช่วย ในการระบายน้ำและใช้ในการคมนาคมขนส่ง สภาพพื้นที่จึงเหมาะที่จะทำการเพาะปลูกพืชนาชนิด และบางส่วนเป็นย่านธุรกิจอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย พื้นที่ตอนล่างของจังหวัดในเขตอำเภอเมือง สมุทรสาคร อยู่ติดชายฝั่งทะเล ยาว 41.8 กิโลเมตร เหมาะแก่การทำนาเกลือ การทำประมง และการ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง (สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร, 2566)

ภาพที่ 1 แผนที่จังหวัดสมุทรสาคร (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดสมุทรสาคร, 2561)

ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านพันธุรงค์ หมู่ 2 บ้านวัดเกาะ หมู่ 3 หมู่ 4 บ้านหน้าวัด หมู่ 5 บ้านศิริมงคล หมู่ 6 บ้าน คลองแสม หมู่ 7 บ้านอ้อมโรงหีบ หมู่ 8 บ้านปากบ่อ รวม 3,608 ครัวเรือน ประชากร 10,405 คน ประชากรมีอาชีพเกษตรกร ประมงชายฝั่ง รับจ้าง ค้าขาย และทำงานในโรงงาน (องค์การบริหารส่วน

ตำบลบ้านเกาะ, 2563) จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากผู้นำชุมชน ครู และเกษตรกรทำการประมง ในตำบลบ้านเกาะ พบว่า ประชาชนจำนวนมากอยู่ในวัยทำงานและยังมีรายได้ไม่แน่นอน อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการรับจ้างทำงาน ค้าขาย การประมง และทำงานในโรงงาน ทำให้ทุกอาชีพได้รับผลกระทบอย่างมาก และต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐ (ภารัตน์ศิริรินทร์ จ้อยกัลล, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2565) ทำให้นักวิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในลักษณะของประชาสังคมและสมาชิกชุมชนในตำบลบ้านเกาะเพื่อส่งเสริมการสร้างงานสร้างรายได้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสำหรับประชาชนจำนวนมากที่อยู่ในวัยทำงานและยังมีรายได้ไม่แน่นอนในภาวะเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

นอกจากนั้น จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาสัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคไวรัส Covid-19 (รูปแบบออนไลน์)” ตำบลบ้านเกาะ ช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม 2564 ที่ผ่านมา ครู เกษตรกร และผู้นำกลุ่มแม่บ้านหลายคน แสดงความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าประชาชนยังต้องการการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวัตถุดิบในท้องถิ่นให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะปลาชนิดและปลาที่สดที่มีวิสาหกิจชุมชนและชาวบ้านหลายครอบครัวเลี้ยงเป็นจำนวนมาก เพื่อการสร้างสรรคงานและอาชีพเสริมแก่ชุมชน อีกทั้งแก้ปัญหาครอบครัวที่มีรายได้น้อยได้ ทำให้นักวิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญและความเป็นไปได้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยการสร้างความร่วมมือเป็นเครือข่ายประชาสังคม (Civil Society) ทุกๆ ส่วนของสังคม ได้แก่ ภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชนและภาคประชาชน

นักวิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการผสมผสานแนวคิดเครือข่ายประชาสังคมและรูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างพลังของการพัฒนาที่สามารถขับเคลื่อนกลไกการทำงานด้วยศักยภาพของชุมชนอย่างแท้จริง เนื่องจาก*การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม* เป็น การวิจัยที่มุ่งศึกษาชุมชน โดยวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และมุ่งสร้างพลังอำนาจให้กับประชาชน โดยทุกขั้นตอนมีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วมด้วย (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2557) ส่วน สัญญา ยีอราน และศิริไลซ์ วรรณวิจิตร (2561) ได้สรุปไว้ว่าการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวิจัยที่มุ่งศึกษาชุมชนด้วยนักวิจัยร่วมกับผู้มีส่วนร่วม ร่วมกันทำงานกันอย่างเป็นระบบผ่านการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล สะท้อนถึงวิธีการปรับเปลี่ยนสถานการณ์และการสร้างความสามารถของชุมชน โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และทุกขั้นตอนมีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วมด้วย ซึ่งตรงกับแผนการวิจัยครั้งนี้

การวิจัยนี้จึงมีลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการแสวงหาความรู้และความจริงที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ ซึ่งมีกลุ่มบุคคลเข้ามาร่วมกันเรียนรู้เพื่อรู้จักตัวเอง ชุมชน สิ่งแวดล้อมให้เห็นปัญหาของตัวเองและเห็นทางแก้หรือทางออกจากปัญหาโดยลงมือปฏิบัติจริง ได้ผลจริง แก้ปัญหาได้จริง ซึ่งเกิดจากการทำความเข้าใจในบริบทของการทำมาหากินและปัญหาที่กระทบต่อรายได้และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมาก่อน ดังนั้น การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนด้วยรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาสังคมจะช่วยให้เกิดการพัฒนาคนและชุมชนให้พึ่งตนเองได้ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งที่ยั่งยืน ความร่วมมือและการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอกชุมชน คือปัจจัยสู่ความสำเร็จของการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตสินค้าชุมชนในหลายพื้นที่ของประเทศไทย ล้วนต้องการการสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นได้คิด วิเคราะห์ และตอบสนองความต้องการของตนเองด้วยศักยภาพที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาจากสถาบันการศึกษา ประกอบด้วยทุนทางปัญญา คือความรู้ ความสามารถที่ลงมือปฏิบัติจริง และงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ กำลังคน ที่จะมาร่วมกันพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถพัฒนาศักยภาพในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบและภูมิปัญญาที่มี ท่ามกลางการแข่งขันและปัญหาในการทำมาหากิน ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจกำลังฟื้นตัว และราคาสินค้าขายปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเข้าร่วมในเครือข่ายประชาสังคมผ่านการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและการสนับสนุนของส่วนราชการจะช่วยยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อสร้างเครือข่ายประชาสังคมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชาชนในตำบลบ้านเกาะข้อมูลทะเบียนราษฎร์ จำนวนประชากร 10,405 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ, 2563) รวม 8 หมู่ ประมาณ 10,000 คน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในเครือข่ายประชาสังคมของโครงการวิจัยและไม่ได้เข้าร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster sampling) โดยเฉลี่ย หมู่บ้านละ 50 คน รวม 8 หมู่บ้าน รวม 400 คน ครอบคลุมช่วงอายุวัยทำงาน 15-80 ปี ทุกอาชีพ ในทุกหมู่บ้าน ตามความสะดวกและความเต็มใจของกลุ่มตัวอย่าง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบแนะนำต่อ (Snowball Sampling) ได้แก่ นายอำเภอ ผู้บริหารและตัวแทนจาก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประกอบการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวม 50 คน โดยส่งจดหมายขอ
สัมภาษณ์และตอบรับวันเวลา/สถานที่ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขอบเขตด้านพื้นที่ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร รวม 8
หมู่บ้าน

ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) แนวคิด
ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation) แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
(Participatory Action Research: PAR) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human
Resource Development) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative
Product Development)

ขอบเขตด้านเวลา 12 เดือน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2565 ถึงมิถุนายน 2566

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเป็นภาคีพัฒนาโดยผู้ประกอบการ สถาบันการศึกษา และคนใน
ชุมชนร่วมกันกำหนดปัญหา การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหา
หรือส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ่านการจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็นและ
จัดทำแผนพัฒนาจากความต้องการของคนในชุมชน ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัด
สมุทรสาคร

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ หมายถึง การเพิ่มคุณค่าให้แก่สินค้าที่ผลิตด้วยความรู้จากภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นจากทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ความรู้ความสามารถ กำลังคน เวลา และวัตถุดิบที่คนใน
ชุมชนปลูกเองหรือเลี้ยงเอง และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยบรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้า

ประชาสังคม หมายถึง เครือข่ายที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของชุมชน ผู้ประกอบการ องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนร่วมมือกันทำประโยชน์เพื่อ
สังคมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ติดตาม ตรวจสอบ และสนับสนุน

สมมติฐานการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์/
สร้างสรรค์
2. การมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์มี
ความสัมพันธ์กัน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เครือข่ายประชาสังคมเป็นความร่วมมือที่สามารถช่วยสนับสนุนให้การบริหารการพัฒนาของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินไปด้วยความราบรื่นและบรรลุผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี
2. สมาชิกในชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นในการผลิตผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์
3. การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นแก่สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนและลูกค้าพึงพอใจในสินค้าและบริการเป็นอย่างมาก

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพผสมกับการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนในตำบลบ้านเกาะโดยตรง ส่วนการศึกษาเชิงปริมาณ นักวิจัยเก็บข้อมูลจากประชาชนทุกกลุ่มอาชีพในตำบลบ้านเกาะด้วยแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์) ผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชน กระบวนการวิจัย และเครือข่ายประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ ซึ่งเกิดจากศึกษาแนวคิดและทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society)
- 2) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation)
- 3) แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)
- 4) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)
- 5) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Product Development)
- 6) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต (Quality of Life)
- 7) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society)

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2548) กล่าวว่าประชาสังคมเป็นแนวคิดตะวันตก สร้างความเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีฐานแนวร่วมอย่างกว้างขวาง มีการให้นิยามและความหมายจากสำนักคิดต่างๆ ไว้ค่อนข้างแตกต่างและหลากหลาย ความหมายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือการมองว่าประชาสังคมเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความเป็นอิสระ เน้นความสมัครใจ เป็นประชาธิปไตย และเป็นการทำประโยชน์สาธารณะขององค์กรหรือบุคคลที่อยู่นอกภาครัฐ โดยองค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทในฐานะสถาบันหนึ่งของสังคมที่ควบคู่ไปกับภาครัฐและการตลาด และมีหลักการและเหตุผลของการดำรงอยู่ที่แตกต่างจากสถาบันที่เป็นทางการ ซึ่งประชาสังคมเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นของพลังทางสังคมอย่างหนึ่งที่พยายามสร้างคุณภาพ เน้นการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ติดตาม

ตรวจสอบและสนับสนุน รวมทั้งลงมือกระทำการต่างๆ เพื่อสร้างสังคมส่วนรวมที่ดีขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาคประชาสังคมเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เป็นเอกเทศจากการถูกควบคุมบังคับโดยรัฐและเป็นอิสระจากการแสวงหาประโยชน์ที่เป็นผลกำไรส่วนตัว มีเจตนารมณ์ที่จะสร้างสังคมส่วนรวมให้ดีขึ้น

ประชาสังคม (Civil Society) แตกต่างจากความหมายแบบตะวันตกที่แยกออกมาจากภาครัฐ แต่หมายถึงทุกฝ่ายเข้ามาเป็น partnership กัน (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2547)

พลังของประชาสังคมเกิดจากการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคมร่วมกันส่วนราชการ เนื่องจากประชาสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีจิตสำนึกร่วมกันในการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่รูปแบบราชการ และจะส่งผลให้สังคมหรือชุมชนนั้นเข้มแข็ง (สุจิตต์ นิमितกุล, 2544)

ประเวศ วะสี นับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจุดประกายการคิดถกเถียง ในเรื่อง “ประชาสังคม” ให้มีความเข้มข้นอย่างมาก ผ่านงานเขียนชิ้นสำคัญคือ “สังคมสมานุภาพและวิชา” ในสภาพของสังคมไทยปัจจุบัน ภาคส่วนหลัก (Sectors) ของสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างมากคือ ภาครัฐ หรือ “รัฐานุภาพ” และภาคธุรกิจเอกชนหรือ “ธนานุภาพ” ซึ่งปรากฏการณ์นี้ส่งผลทำให้สังคม ขาดดุลยภาพและเกิดความล่าช้าในการพัฒนา ของฝ่ายประชาชน หรือ ภาคสังคม ซึ่งเรียกว่า “สังคมนานุภาพ” ดังนั้นการนำเสนอแนวคิดของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี จึงมุ่งไปที่การหาแนวทางที่จะเกื้อหนุนให้ภาคสังคมหรือภาคประชาชนมีความเข้มแข็งและเกิดดุลยภาพทางสังคมขึ้น ที่เรียกว่าเป็น “สังคมนานุภาพ” ซึ่งเชื่อว่าจะต้องพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งที่ชุมชน (Community Strengthening) ชุมชนเข้มแข็ง ความเป็นชุมชน ในความหมายของ “ชุมชน” การที่ประชาชนมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกันหรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างและมีระบบการจัดการในระดับกลุ่ม” ประชาสังคมที่เข้มแข็งต้องมีรากฐานที่เกิดจากการมีชุมชนที่หลากหลายและเข้มแข็ง เช่นเดียวกับแนวคิดประชาสังคมของ ธีรยุทธ บุญมี และอเนก เหล่าธรรมทัศน์ เห็นตรงกันว่า การแก้ปัญหา พื้นฐานทางสังคมนั้นควรให้ความสำคัญกับ “พลังที่สาม” หรือพลังของสังคม หากแม้ว่าสังคมโดยรวมมีความเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชน ชาวบ้าน สามารถร่วมแรงร่วมใจกัน ผลักดันสังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐาน ก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ สังคมที่เข้มแข็งในความหมายของ ธีรยุทธ บุญมี นั้นจะเน้นที่ลักษณะที่กระจุกกระจาย (Diffuse) พลังทางสังคมที่มาจากทุกส่วนทุกวิชาชีพทุกระดับ รายได้ ทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งโดยนัยยะนี้ จะมีความแตกต่างจากแนวคิด “ประชาชนเป็นส่วนใหญ่” หรือ “อำนาจของประชาชน” ดังเช่นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในอดีตเป็นอย่างมาก (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2565)

หากพิจารณาถึงความลึกซึ้งของแนวคิดภายใต้กระแสการสร้างชุมชนดังกล่าว จะพบว่า ชุมชนในที่นี้ หมายถึงชุมชนแห่งสำนึก (Conscious Community) ที่สมาชิกของชุมชน ต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบ โดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น อาจจะช่วยพื้นฐานของระบบคุณค่า เก้าหรือเข้าประสงคใหม่ของการเข้ามาทำงาน ร่วม ดังนั้น คำว่า “ประชาคม” หรือ “ชุมชน” จึงอาจมีขนาดและลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่บริษัทขนาดเล็ก บริษัทหนึ่ง ถนนสายหนึ่ง หมู่บ้าน ๆ หนึ่ง เมือง ๆ หนึ่ง หรือกลุ่มสนใจเรื่องๆ หนึ่ง เป็นต้น ความเป็นชุมชนจึงมีลักษณะ เป็นพลวัตที่บุคคลและกลุ่มคนต่างมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่สนใจ ร่วมกัน มีความสัมพันธ์และตัดสินใจร่วมกัน โดยมีพันธะ เชื่อมโยงกับระบบใหญ่ บนพื้นฐานแห่งความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกันและหัวใจสำคัญอันหนึ่งที่จะเป็นเงื่อนไขของการสร้าง ความเป็นชุมชนที่แข็งแกร่งก็คือ การสื่อสาร (Communication)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ของไทย เป็นจุดเริ่มต้นการใช้แนวคิด “ประชาสังคม” ที่เน้นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น ส่วนราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ธุรกิจ นักวิชาการ และองค์กรภาคประชาชน บนพื้นฐานความเชื่อ ว่าหากสังคมใดที่มีการรวมตัวของประชาสังคมอย่างเข้มแข็งและสามารถเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายหรือแผนการพัฒนาสังคม ย่อมนำไปสู่การพัฒนาในทิศทางที่เหมาะสมและตามความต้องการของสังคมส่วนใหญ่อย่างแท้จริง (สุจิต นิมิตรกุล, 2544)

จากตัวอย่างความหมาย และแนวคิดข้างต้นจะเห็นถึงความต่าง ความเหมือน และการวางน้ำหนักในการอธิบายที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม จะสังเกตได้ว่าคำอธิบายจากนักคิด นักวิชาการของไทย เป็นคำอธิบายที่วางอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์หรือ บริบทของสังคมไทยร่วมสมัย (Contemporary Situation) อีกทั้งยังมีลักษณะของความคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคตทั้งสิ้น ซึ่งที่จริงปรากฏการณ์นี้ ก็ไม่ต่างไปจากประเทศในซีกโลกตะวันตกแม้แต่น้อย อย่างไรก็ตาม ความเคลื่อนไหว เรื่องประชาสังคมในประเทศตะวันตกนั้น ก้าวหน้าและเป็นรูปธรรมกว่าในเมืองไทยมากนัก อีกทั้งกระแสการรื้อฟื้น “ความเป็นประชาคม” หรือ “ความเป็นชุมชน” ในความหมายใหม่นั้นดูจะเป็นทางออกที่ลงตัวสำหรับสังคมที่มีความพร้อมของ “พลเมือง” จริง ๆ (สถาบันพัฒนาประชาสังคม, 2559)

พอสรุปได้ว่า ประชาสังคมเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความเป็นอิสระ เกิดจากความสมัครใจ มีความเป็นประชาธิปไตย เป็นการทำประโยชน์สาธารณะ และเป็นอิสระจากการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว โดยมีเจตนารมณ์ที่จะสร้างสังคมส่วนรวมให้ดีขึ้น ประชาชนมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกันหรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ พลังของประชาสังคมจึงเกิดจากการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคม ในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชนนั้น

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับหลักการที่ควรนำมาใช้สร้างเครือข่ายประชาสังคมในประเทศไทยตามแนวคิดของทุกฝ่ายเข้ามาเป็น partnership กัน ของชัยอนันต์ สมุทวณิช (2547) และพลังของประชาสังคมเกิดจากการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคมร่วมกันส่วนราชการ (สุจิต นิมิตกุล, 2544) และเน้นความสมัครใจ เป็นประชาธิปไตย และเป็นการทำประโยชน์สาธารณะ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2548) การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งทำกิจกรรมในรูปแบบของการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสนอความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ รวมถึงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาความรู้และความสามารถในการแปรรูปวัตถุดิบในพื้นที่ให้เป็นสินค้าสำเร็จรูปที่มีจุดเด่นเป็นจุดขายตามฉันทามติที่เห็นพ้องกันของทุกฝ่าย (ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมจะต้องมาจากความสมัครใจ พึงพอใจ และได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนโดยรวมร่วมกัน กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สมบัติ นามบุรี, 2562)

การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แสดงความคิดเห็น ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมทำกิจกรรม มีการติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน โดยมีอิสระและเสมอภาค ตลอดจนการนำผลที่ได้มาปรับปรุงหรือพัฒนางาน เพื่อใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางาน (สุถนอม ต้นเจริญ, 2563)

การมีส่วนร่วมในชุมชน

Cohen and Uphoff (1980) สรุปว่ากรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมมี 4 รูปแบบคือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจการดำเนินการตัดสินใจและการตัดสินใจปฏิบัติการ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารและการประสานขอความร่วมมือ
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ประกอบด้วยผลประโยชน์ทางวัตถุผลประโยชน์ทางด้านสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

การมีส่วนร่วมของชุมชน

สมจินตนา คุ่มภัย (2559) พบว่า ในบริบทของสังคมไทย และจากผลการวิจัยชุมชนองค์ประกอบสำคัญของกลยุทธ์สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย การจัดกิจกรรม การสื่อสาร โดยใช้การสื่อสารสองทาง การสนับสนุน ช่วยเหลือ อำนาจความสะอาด ภาวะผู้นำ การจูงใจ และการให้อิสระแก่ชาวชุมชน (Autonomy)

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลในทุกขั้นตอน โดยกิจกรรมใดก็ตามควรเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นโครงการ ถือเป็นแนวคิดหนึ่งของการพัฒนาชุมชนซึ่งจะประสบผลสำเร็จได้ต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว สามารถแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็น 5 ระดับ คือ 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม 2) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจ เช่น การจัดเวทีสาธารณะ เป็นต้น 3) การเกี่ยวข้อง โดยให้ประชาชนร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ 4) ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ และมีขั้นตอนในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่เริ่มการศึกษาและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนก่อนที่จะให้ความรู้ และวางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผล ดังภาพที่

2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

(เพชรอำไพ มงคลจิระเดช ศุภรานันท์ ดลโสภณ สุชาติดา กิจเกิดแสง และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2557)

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการผลิต การกระจาย ความรู้ รวมทั้งเป้าหมายของการปรับปรุงขีดความสามารถและการปฏิบัติ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในทางปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริงทางสังคม ผ่านทางนักวิจัย กลุ่มผู้มีส่วนร่วม และกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบ มีส่วนร่วมถึงประเด็นปัญหาตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การ วิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ ผลของการวิจัย การเจริญเติบโตและการพัฒนาของผู้มีส่วนร่วมเป็นส่วน สำคัญในการออกแบบผลลัพธ์ที่ต้องการ เพื่อความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการจัดตั้งรวมกลุ่มหรือ องค์กร โดยเฉพาะในระบบสุขภาพและนโยบายทางด้านสุขภาพ (Loewenson, Laurell, Hogstedt, D'ambrouso, & Shroff, 2014)

กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีหลากหลายรูปแบบตามแนวคิดของ นักวิจัย โดยเน้นกระบวนการที่สอดคล้องในระบบสุขภาพ เป็นขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยที่มีลักษณะ เป็นเกลียวเวียนหรือวงจรต่อเนื่องกันไป (Spiral of Steps) ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 5 ขั้นตอน (Marshall & Rossman, 2016) ประกอบด้วย

1. การจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ (Systematizing Experience) โดยอาศัยการ จัดการและการประเมินประสบการณ์อย่างมีส่วนร่วม เป็นข้อเสนอของระเบียบวิธีการที่จะทำให้ เป็นไปได้ ด้วยการทบทวนแนวปฏิบัติและแบ่งปันข้อมูลร่วมกัน ประกอบด้วยผู้ที่มีประสบการณ์ตรง อย่างเหมาะสม เป็นวิธีการใหม่ในการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะสำหรับข้อเสนอใหม่และในวาระการประชุม สร้างองค์ความรู้แบบใหม่ผ่านการสะท้อนและด้านวิชาการและการปฏิบัติจริงรวมกัน ด้วยการทบทวน เหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่ผ่านมาและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา

2. การวิเคราะห์โดยการมีส่วนร่วม และการจัดการแก้ปัญหา (Collectively Analyzing and Problematizing) การจัดการวิเคราะห์อย่างมีส่วนร่วมของความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ปัญหาหรือ สาเหตุและทฤษฎี ด้วยการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเน แนวโน้มของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากข้อมูลการจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ วิธีการสำคัญคือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบใหม่ในการ สืบสวน และเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ซึ่งใช้โดยทั่วไปในการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

3. การสะท้อนกลับและการเลือกปฏิบัติ (Reflecting on and Choosing Action) พิจารณา ทางเลือกของปฏิบัติการและการระบุปฏิบัติการนั้น เป็นการให้ข้อมูลถึงผลการวิเคราะห์และแนว ทางการจัดการแก้ปัญหาที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการตามกลยุทธ์หรือกลวิธี ผ่านแผนงานและโครงการ ในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ โดยต้องมีความยืดหยุ่นตามบริบทของชุมชน การสะท้อนกลับอาศัย

กระบวนการกลุ่มในลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินแนวทางการปฏิบัติไว้ล่วงหน้าตามความเหมาะสม

4. การดำเนินการและการประเมินผลการปฏิบัติการ (Taking and Evaluating Action) เป็นการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้เลือกไว้ และดำเนินการตามลำดับขั้นตอนสู่การเปลี่ยนแปลง และสิ่งสำคัญที่ต้องทำคือการสังเกตการณ์ และการสะท้อนในตอนท้ายของแต่ละรอบและเชื่อมโยงข้อสรุปใดๆ กับปัญหาหรือคำถามที่ตั้งไว้ จากนั้นสามารถพิจารณาผลของการดำเนินงานรอบต่อไป เพื่อให้มีเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้นและพัฒนากลยุทธ์ต่อไป ปรับแต่งหรือพัฒนาคำถามใหม่ สรุปโครงการวิจัยนี้ บางส่วนหรือทั้งหมด

5. การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ (Systematizing Learning) เรียนรู้จากกระบวนการจัดการ การตรวจสอบ การแบ่งปันความรู้ใหม่ เขียนสรุปรายงาน และหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อสรุป หรือเรื่องราวจากชุมชนก่อนแจกจ่าย การสร้างดีวีดีหรือวิดีโอ และการนำเสนอเอกสารร่างไปยังชุมชน ก่อนที่จะจบและแจกจ่าย นอกจากนี้ยังสามารถใช้บทละคร เพลง บทกวี บทละครและผลงานศิลปะ เพื่อแบ่งปันสิ่งที่ได้พบขึ้นอยู่กับการตีความประกอบบางอย่างเพื่อให้ผู้ชมได้รับรู้ จัดการประชุมอย่างน้อยหนึ่งครั้ง สำหรับผู้มีส่วนร่วมทั้งจากองค์กรและชุมชนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ผ่านทางบทสรุปเพื่อชี้แจงและปรับปรุงต่อไป

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ การวิจัย ค้นคว้า และหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิมๆ ต่างกันเพียงแต่ว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา และเป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เน้นการมีอิสระทางความคิด PAR เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน ทำให้คนต้องพัฒนาตนเองด้วยการแสวงหาความรู้ในการแก้ปัญหาของตนเอง เป็นเครื่องมือหนึ่งในการช่วยคนยากจนและด้อยโอกาส ด้วยการวางพื้นฐานร่วมกันระหว่างหน่วยงานพัฒนาทั้งหลายกับชุมชน ซึ่ง PAR จะเน้นหนักการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพราะ PAR อาศัยการยอมรับของประชาชนในการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่หลากหลาย (กมล สุตประเสริฐ, 2540: 8-9) เช่นเดียวกับ สุภาวงศ์ จันทวานิช (2547: 67) กล่าวว่า “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง วิธีการที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย นับตั้งแต่การกำหนดปัญหา การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรม” ส่วนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยโดยคนในชุมชน (Community Center) ร่วมกันเรียนรู้เรื่องชุมชนของตนเอง เห็นปัญหาของตัวเอง เห็นทางออก หรือทางแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน และทุกคนในชุมชนร่วมกันแก้ปัญหา และรับผลของการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งเป็นการปรับปรุงวิธีการวิจัยดั้งเดิมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การ

วิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาชุมชน โดยให้สมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งเป็นผู้ร่วมวิจัยด้วย

พลังของการพัฒนาที่สามารถขับเคลื่อนกลไกการทำงานด้วยศักยภาพของชุมชนอย่างแท้จริง ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพราะเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และมุ่งสร้างพลังอำนาจให้กับประชาชน โดยทุกขั้นตอนมีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วมด้วย (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2557)

หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้านตลอดจนระบบการสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการ
2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริม ยกย่องและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเขา ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง
3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมกับชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขา และสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม
4. สนใจปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน
5. ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี

ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วมกันในการร่วมคิดวางแผนและตัดสินใจในการวิจัย ชุมชนจะมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัยตั้งแต่การศึกษาชุมชน วิเคราะห์ปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ และติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากชุมชนลดการพึ่งพิงจากสังคมภายนอกให้ประชาชนตัดสินใจร่วมกัน ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง พึ่งพาตนเองได้ และจะก่อการสร้างองค์ความรู้จากการผสมผสานความรู้ของนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้านให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันรวมทั้งยังเกิดการผสมผสานความรู้จากทฤษฎี (จากนักวิจัย) และการปฏิบัติ (จากชาวบ้าน) เข้าด้วยกัน ความรู้ที่ประชาชนได้รับจาก PAR เป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช่การเข้าใจเพียงอย่างเดียวแต่จะเกิดจากการลงมือกระทำให้ความเข้าใจ (ดั้งเดิม) ที่เป็นนามธรรมออกมาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า PAR นั้นเป็นการวิจัยที่นำไปสู่การพัฒนาทั้งวิธีการวิจัยและการพัฒนามนุษย์อย่างแท้จริง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำมาใช้ในกระบวนการแสวงหาความรู้ในยุคปฏิรูประบบสุขภาพ เพื่อนำสู่การเปลี่ยนแปลง/พัฒนาสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมที่เป็น

ปัญหา โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชน และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้มีส่วนร่วมวิจัยตั้งแต่สิ่งที่เกิดขึ้น สะท้อนคิดร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้วางแผนเพื่อแก้ปัญหา การลงมือปฏิบัติและประเมินผล ตลอดกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้และยังเป็นการส่งเสริมความสามารถของทุกคนให้มีส่วนร่วม มีความเท่าเทียม ทุกคนได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าเท่าเทียมกัน มีอิสระจากการถูกกดขี่ และยกระดับคุณภาพชีวิต (อมาวสี อัมพันศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา, 2560)

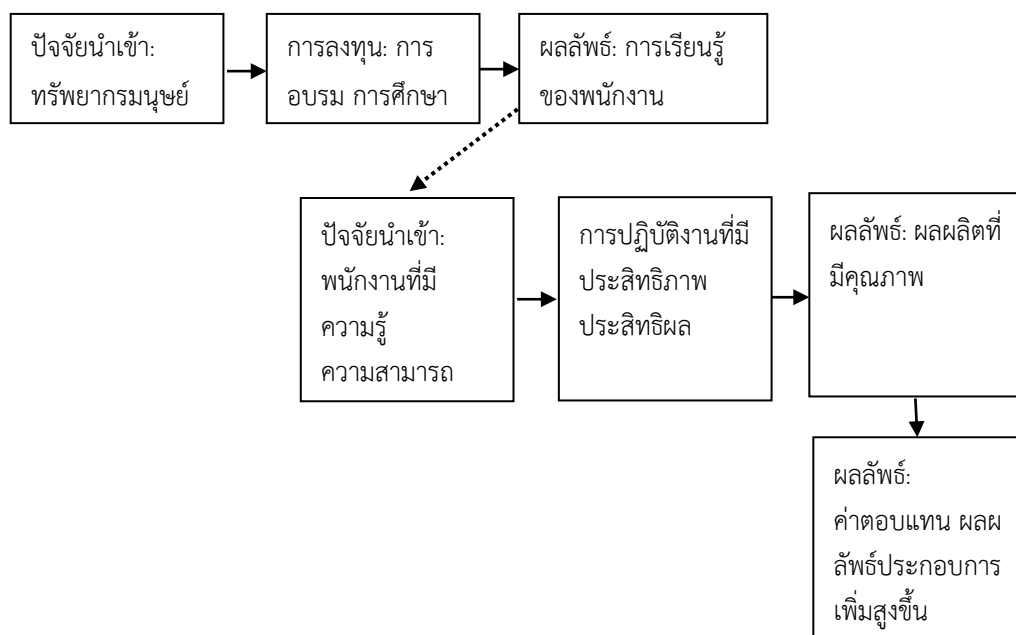
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ กิจกรรมซึ่งเน้นที่ศูนย์กลางของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ตลอดชีวิตในทุกมิติ การขยายขีดความสามารถในการทำงานของมนุษย์อย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและขององค์กร กิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการบูรณาการของการฝึกอบรม การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์กรเพื่อนำไปสู่สถานะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นส่วนที่แยกไม่ออกจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และยังเกี่ยวข้องกับการบริหารความหลากหลาย การสร้างความรู้ใหม่ ๆ การบริหารสมัยใหม่ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การสร้างหุ้นส่วน การเรียนรู้และการเรียนรู้ในงาน (สุดถนอม ตันเจริญ นงนุช อุณอนันต์ และสุริยา พันธโกศล, 2563)

สุดถนอม ตันเจริญ (2564, น.46) สรุปไว้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือการทำให้มนุษย์เจริญมีศักยภาพมากขึ้นจนกลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าในสังคมและในประเทศ เป็นกรอบและกระบวนการในการพัฒนาตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้น โดยการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรนั้น อาจทำได้หลายวิธีหรือหลายกระบวนการตั้งแต่การฝึกอบรม การศึกษาผ่านการเรียนการสอน การออกไปศึกษาดูงานภายนอกองค์กร ไปจนถึงการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital Development)

William R. Tracey ผู้เขียนหนังสือเรื่อง The Human Resources Glossary นิยามคำว่าทุนมนุษย์ไว้ว่า ผลตอบแทนที่องค์กรได้รับจากความจงรักภักดีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความพยายาม ความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ผลตอบแทนที่ได้รับจะต้องเท่ากับหรือมากกว่าการลงทุนในเครื่องจักรและการลงทุนในเรื่องการวิจัยและพัฒนา ดังนั้น ทฤษฎีทุนมนุษย์จึงเป็นทฤษฎีทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่ได้ถูกนำมาใช้มากที่สุด โดยพิจารณาถึงผลผลิตที่ได้รับจากพนักงานเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้ลงทุนไปในรูปแบบของการฝึกอบรม/การศึกษาเป็นการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของต้นทุน (Cost-Effectiveness Analysis) ทฤษฎีนี้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นกับผลผลิตของพนักงานที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย พบว่าผลผลิตของพนักงานที่สูงขึ้นจะนำไปสู่ผลผลิตและผลประกอบการของหน่วยงานและขององค์กรเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์, 2551)

ภาพที่ 3 กระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์, 2551)

ตามทฤษฎีของ Gratton และ Ghoshal (2003) ได้ให้คำนิยามของทุนมนุษย์ไว้ว่า ทุนมนุษย์ประกอบด้วยทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และทางอารมณ์ ความคิดของบุคคลที่มีส่วนร่วมอย่างอิสระในการทำงาน ดังนั้นการเพิ่มหรือพัฒนาทุนมนุษย์จึงเป็นการแปรเปลี่ยนทุนทั้งสามชนิดนี้ให้เกิดคุณค่าแก่ตนเองและองค์กร

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะหรือความสามารถที่เหมาะสมกับสมาชิกของชุมชนตามที่พวกเขาต้องการ โดยเฉพาะการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบหลักในพื้นที่ หาได้ง่ายและดีต่อสุขภาพ ซึ่งการร่วมมือกันผลิตจะเป็นการสร้างประสบการณ์ บางคนได้ประสบการณ์ใหม่ บางคนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการผสมผสานภูมิปัญญาไทยกับภูมิปัญญาสากลเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่จากประสบการณ์ใหม่ ดังนั้นตัวแปรในการศึกษาการพัฒนาสมาชิกของชุมชนจึงมุ่งเพิ่มความรู้ ทักษะ (ความสามารถ) และประสบการณ์โดยการลงมือปฏิบัติจริง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการค้นคว้า คิดออกแบบ แก้ไขและปรับปรุงเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ดีขึ้น ผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ซึ่งไม่เคยมีในตลาดหรืออุตสาหกรรมนั้นมาก่อน รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการปรับปรุงและดัดแปลงคุณสมบัติบางอย่างใดอย่างหนึ่งของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม ซึ่งผลิตภัณฑ์ใหม่นี้ต้องมีระดับความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมมากเพียงพอที่จะทำให้ผู้บริโภครับรู้ถึงความแตกต่างนั้นได้ (สุตถนอม ตันเจริญ, 2565)

Fuller (1994) อธิบายถึง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์มีวัตถุประสงค์หลายประการ กว้างขวาง แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ต้องการผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างผลกำไรและเพื่อความอยู่รอด โดยทั่วไปแล้ว ผลิตภัณฑ์ใหม่ มีอยู่ 7 ประเภท คือ

1. ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการขยายสายผลิตภัณฑ์ โดยใช้กระบวนการผลิตที่มีอยู่ (Line Extension)
2. การสร้างแนวคิดใหม่ในผลิตภัณฑ์เดิม (Repositioned Existing Product) เป็นการปรับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในแง่ของการใช้งาน โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงคุณสมบัติหลัก ซึ่งบางครั้งเป็นไปตามข้อเสนอของผู้บริโภค
3. ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม แต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ (New Form of Existing Product)
4. ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงสูตรที่มีอยู่แล้ว (Reformulation of Existing Product)
5. ผลิตภัณฑ์ใหม่ในบรรจุภัณฑ์ใหม่ (New Packaging of Existing Product)
6. ผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรม (Innovative Product)
7. ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ (Creative Product)

กระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ตามแนวคิดของทอแรนซ์ (Torrance) ทอแรนซ์ได้นำเสนอกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Torrance, 1963 อ้างใน ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2558: 99) โดยกำหนดกระบวนการ 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงโดยเริ่มค้นหาจากความรู้สึกกังวลเป็นการคิดปัญหาและสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 2 เป็นการค้นพบปัญหา (Problem-Finding) เมื่อบุคคลคิดทบทวนจนเกิดความเข้าใจจะค้นพบว่าปัญหาแท้จริงคืออะไร

ขั้นที่ 3 เป็นการคิดและเป็นการตั้งสมมติฐานรวบรวมข้อมูลความคิดเพื่อทดสอบความคิดนั้น (Ideal-Finding)

ขั้นที่ 4 เป็นการค้นพบคำตอบ (Solution-Finding) มีการทดสอบสมมติฐานจนพบคำตอบ

ขั้นที่ 5 การยอมรับจากการค้นพบ (Acceptance-Finding) การที่บุคคลเกิดการยอมรับในคำตอบที่ค้นพบและนำไปสู่หนทางของแนวคิดใหม่

กระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของบลูม (Benjamin S. Bloom อ้างถึงใน สุดถนอม ตันเจริญ และสุริยา พันธโกศล, 2563) บลูม ได้มีการเสนอลำดับขั้นด้านพุทธิพิสัยโดยการศึกษาด้านพุทธิพิสัยของบลูมมี 6 ลำดับขั้น โดยมีการปรับลำดับขั้นของบลูมใหม่จากเดิมเนื่องจาก การศึกษากลุ่มของบลูม ให้ความสำคัญ ของความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในลำดับขั้นที่สูงสุด

ขั้นที่ 1 การจำ (Remembering) ความสามารถที่จะระลึกได้

ขั้นที่ 2 ความเข้าใจ (Understanding) เป็นความสามารถของบุคคลในการแปลความหมาย การตีความ การขยายความ

ขั้นที่ 3 การประยุกต์ใช้ (Applying) เป็นความสามารถเกี่ยวกับการนำไปใช้ การประยุกต์ การแก้ไขปัญหา ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แปลกใหม่จากเดิม

ขั้นที่ 4 การคิดวิเคราะห์ (Analyzing) เป็นการจำแนก เปรียบเทียบการอธิบายหลักการ ความสัมพันธ์

ขั้นที่ 5 การประเมินค่า (Evaluating) เป็นความสามารถในการตรวจสอบตัดสินและการวิจารณ์

ขั้นที่ 6 การคิดสร้างสรรค์ (Creating) เป็นความสามารถในการวางแผน การออกแบบ การเสนอสิ่งแปลกใหม่

จากแนวคิดของ 2 นักวิชาการข้างต้น ผู้เขียนได้บูรณาการและสังเคราะห์ตัวแปรในการศึกษา กระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนและทีมนักวิจัยตามบริบทของประเทศไทย ทำให้ได้ตัวแปรที่เหมาะสมในการร่วมกันคิดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ รวม 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การค้นหาความจริงที่เป็นปัญหาหรือความต้องการ

ขั้นที่ 2 แลกเปลี่ยนความคิดเพื่อหาทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาที่แปลกใหม่

ขั้นที่ 4 การประเมินความคุ้มค่าด้านต้นทุนและรายได้

ขั้นที่ 5 การวางแผนการผลิตและนำเสนอสิ่งใหม่

ในการวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยร่วมกับเครือข่ายประชาสังคมตำบลบ้านเกาะได้นำแนวคิด กระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ข้างต้นมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้า ดังผลการวิจัยในบทที่ 5

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง แต่มีทิศทางเดียวกันคือการมีชีวิตที่ดี (Good Life) และการกินดีอยู่ดีมีความสุข (Well-being) มีนักจิตวิทยาและนักวิชาการหลายสาขาให้นิยามไว้ใกล้เคียงกัน เช่น Huse และ Coming อธิบายว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน หมายถึงการบรรลุเป้าหมายของพนักงานและประสิทธิผลขององค์กรในเวลาเดียวกัน ครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ดำรงฤทธิ์ จันทมงคล, 2550) เกณฑ์การประเมินคุณภาพชีวิต ได้แก่ การมีสติปัญญาร่างกายและอารมณ์ดี มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน สามารถติดต่อกับบุคคลได้ทุกคน มีการพัฒนาเศรษฐกิจ และมีความมั่นคงปลอดภัย (Wallance, 1974)

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตที่สำคัญดังนี้ (สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์สุขภาพวิถีชีวิตไทย, 2561)

1. สุขภาพกาย (Physical Health) ความสามารถต่าง ๆ ทางร่างกาย เช่น ความเจ็บปวดการนอนหลับ ความสามารถในการเคลื่อนไหว เป็นต้น
2. สุขภาพจิตใจ (Mental Health) เช่น ความสำราญใจ ความคิด ความจำ และอารมณ์ เป็นต้น
3. ระดับของความเป็นอิสระ (Level of Independence) เช่น ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน การพึ่งพิงวัตถุต่าง ๆ หรือการบำบัดรักษา ความสามารถในการทำงาน เป็นต้น
4. ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) เช่น การสัมผัสทางสังคม การสนับสนุนจากครอบครัว ความสามารถในการดูแลครอบครัว ศาสนา เป็นต้น
5. สิ่งแวดล้อม (Environment) ความเป็นอิสระ ความปลอดภัยทางกายภาพและความมั่นคงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมของบ้าน สถานภาพทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

การวิจัยนี้จึงนำเอาตัวแปรที่สามารถวัดคุณภาพชีวิตของ Wallance (1974) ผสมผสานกับตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO) มาใช้การศึกษาการสร้างเครือข่ายประชาสังคม ได้แก่ การมีสติปัญญาร่างกายและอารมณ์ดี มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน สามารถติดต่อกับบุคคลได้ทุกคน มีการพัฒนาเศรษฐกิจ/รายได้เพิ่มขึ้น และมีความมั่นคงปลอดภัย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุดถนอม ตันเจริญ (2566) ศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอร่องทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความพร้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอร่องทอง และคัดเลือกวิสาหกิจชุมชนต้นแบบที่มีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอร่องทอง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานวิสาหกิจชุมชน ประกอบกับการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า ความพร้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอร่องทองขึ้นอยู่กับศักยภาพด้านผู้นำ และมีคุณสมบัติตรงตามองค์ประกอบของศักยภาพชุมชน 6 ด้าน คือ ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง องค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ องค์กรชุมชนและเครือข่าย การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก และผลการดำเนินงาน ทั้งสองกลุ่มมีจุดแข็งเหมือนกันคือผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสนับสนุนศักยภาพด้านองค์ความรู้เชิงวัฒนธรรม

และภูมิปัญญา จัดการกระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้องค์ประกอบด้านผล การดำเนินงานเป็นที่น่าพอใจอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อจำกัดในการพัฒนามาจากจุดอ่อนด้านกำลังคน เทคโนโลยี และการตลาด ในขณะที่อุปสรรคคือความนิยมของผู้บริโภคและคู่แข่ง

บุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล (2561) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชน แปรรูปปลาน้ำจืดแม่สมศรี ต.ทุ่งลุยลาย อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ พบว่า แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ของวิสาหกิจชุมชนจะเน้นหนักไปทางด้านการสร้างแบรนด์ สร้างตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักและจดจำ รวมถึงนำเชื่อถือต่อมาคือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีจุดเด่นและสร้างความแตกต่าง ผลิตภัณฑ์ปลา ส้มหลากหลายรูปแบบ เป็นผลิตภัณฑ์ปลาคุณภาพที่เน้นวัตถุดิบในท้องถิ่น ผลิตจากกรรมวิธีแบบภูมิ ปัญญาดั้งเดิมในการถนอมอาหารจากรุ่นปู่ย่าจนสืบทอดมาสู่รุ่น “แม่สมศรี” ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การแปรรูปอาหารปลาน้ำจืดในปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อสร้างการจดจำที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์จาก สูตรปลา ส้มต้นตำรับแม่สมศรี ผู้วิจัยจึงใช้ภาพแม่สมศรีซึ่งเป็นภาพในลักษณะลายเส้นมาเป็นจุดเด่น ของตราสินค้า และใช้สีเขียวอมเหลืองแทนการสื่อถึงสมุนไพรจากธรรมชาติ สีส้มที่สื่อถึงรสชาติที่ เปรี้ยวกลมกล่อมและสื่อถึงพริกที่เป็นวัตถุดิบหลักในการปรุงอาหารอีสาน และใช้เส้นโค้งจากคลื่นน้ำ แทนแหล่งน้ำในพื้นที่หรือหมายถึงแหล่งน้ำจากเขื่อนจุฬาภรณ์เพื่อสื่อถึงความหมายของพื้นที่ เมื่อได้ ตราสินค้าแล้วผู้วิจัยได้นำตราสินค้าไปพัฒนาและออกแบบกับส่วนประกอบต่าง ๆ ของกลุ่มคือ การ ออกแบบผ้ากันเปื้อนและหมวกเพื่อสวมใส่ในการออกร้านแสดงสินค้า ในงานต่าง ๆ สร้างการจดจำ เกิดเป็นอัตลักษณ์ของแบรนด์ “แม่สมศรี”

เสกสรร ท้าวทุมมา (2563) วิจัยเรื่อง การจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว ด้วย กระบวนการประชาสังคมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เป็น อุปสรรคต่อการจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคม 2) พัฒนา ศักยภาพชุมชนในการจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคม 3) บูรณา การเครือข่ายชุมชนด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคมให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาโดยวิธีการเลือกแบบอาสาสมัคร (Volunteers Sampling) จากกลุ่ม ประชากรที่เป็นผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ตัวแทนกลุ่ม ชุมชน และผู้ประกอบการภาคบริการจำนวน 60 คน จาก 5 หมู่บ้าน พบว่า การจัดการชุมชนเข้มแข็ง ด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) ความ เข้มแข็ง ความเข้มแข็งประกอบด้วยความเริ่มจากความเข้มแข็งของผู้นำของทั้ง 5 ชุมชนที่เป็นผู้พร้อม ที่จะขับเคลื่อนให้ชุมชนมีการจัดการที่ดี (2) ความยั่งยืน จากความเข้มแข็งที่ชุมชนมี จากคนชุมชน ร่วมมือกันสืบสาน รักษา ต่อยอด (3) การพัฒนา การส่งเสริมให้ทั้ง 5 ชุมชนดีขึ้น ส่งเสริมให้ชุมชนมี ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจ ส่งเสริมความ

เป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น (4) กระบวนการประชาสังคม ทั้ง 5 ชุมชน รวมกลุ่มกันช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันวางแผน และทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถพัฒนาศักยภาพของชุมชนแต่ละชุมชน เพื่อเชื่อมโยงไปยังชุมชนอื่นๆได้ ส่วนการบูรณาการเครือข่ายชุมชนด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคมให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการประชาสังคม มีหน้าที่บริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว การประสานงาน การดูแลด้านนโยบาย และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยว เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชนขับเคลื่อนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

จิรนนท์ จันทร์คง, พิมพ์ตะวัน งามเจริญกุล, ภาณุพงศ์ อ่อนมาก, สาวิตรี ทองกอบ, ธนภฤต ใจงาบ, ฮาซันอักริม ดงนะเด็ง และอุสมาน หวังสนิ (2564) ศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์กรประชาสังคมต่อการพัฒนาพื้นที่ ในจังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบบทบาทสำคัญของประชาสังคม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการสนับสนุนผู้ด้อยโอกาสในสังคม โดยองค์กรประชาสังคมในจังหวัดตรังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับสิทธิประโยชน์ สวัสดิการ ความช่วยเหลือและการปฏิบัติที่เหมาะสม ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์กรประชาสังคมในพื้นที่มีการสำรวจรวบรวมสร้างองค์ความรู้ เชื่อมโยงเครือข่ายในการทำงาน เพื่ออนุรักษ์ สืบสาน พัฒนาและยกระดับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ด้านการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นส่งเสริมการดูแลป่าชายเลน การดูแลผืนป่าธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีการเรียกร้องสิทธิในที่ดินทำกิน ดำเนินการในการจัดการปัญหาขยะ รวมถึงการดูแลความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และ ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ โดยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวและโรงแรม ครอบคลุมทั้งในด้านรูปแบบกิจกรรม และคุณภาพของสินค้าบริการเพื่อเพิ่มรายได้ด้านการท่องเที่ยวให้กับพื้นที่จังหวัดตรังผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

วสุกิจจ์ เหล่าอินทร์ (2563) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ และเสนอแนะการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่าอำเภอแก้วลาย จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัย แบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในตำบลหนองเต่า ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.85 จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติการวิจัยเชิงคุณภาพเลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยนักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 21 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการอภิปรายผลตาม

หลักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นนั้น มีการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่เกิดการไหลบ่าทางวัฒนธรรมและโรคอุบัติใหม่ ส่งผลทำให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ชุมชนเมืองมาก จึงเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นระดับน้อย 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น พบว่าประชาชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมประเมินผล ระดับปานกลาง แต่พบว่าผู้บริหารท้องถิ่นนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้บริหารงานในระดับดี 3) ข้อเสนอแนะภาคประชาสังคมต้องเร่งยกระดับเข้ามามีส่วนร่วมกับฝ่ายบริหาร เพื่อจัดทำแผนงาน โครงการ ใช้พัฒนาชุมชนได้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน เพื่อจะได้ยกระดับวิถีชุมชนให้เกิดความ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนในตำบลบ้านเกาะโดยตรง ร่วมกับการศึกษาเชิงปริมาณด้วยการเก็บข้อมูลจากประชาชนทุกกลุ่มอาชีพในตำบลบ้านเกาะด้วยแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์) ผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชน กระบวนการวิจัย และเครือข่ายประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ ซึ่งมีรายละเอียดในขั้นตอนการศึกษาและระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการศึกษา

วิธีการศึกษา นักวิจัยวางแผนและดำเนินการวิจัย รวม 10 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ สภาพพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร ตำบลบ้านเกาะ หน่วยราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และหมู่บ้าน รวมทั้งอาชีพของประชาชน เพื่อวางแผนการเก็บข้อมูลภาคสนามและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายประชาสังคม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย (PAR) และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ขั้นตอนที่ 4 ติดต่อประสานงาน เชิญประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกประชาชนในตำบลบ้านเกาะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มุมมองการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างความร่วมมือแบบประชาสังคม ความต้องการการพัฒนา ความรู้หรือความสามารถในการสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน บทบาทสำคัญหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนของตำบลบ้านเกาะ

ขั้นตอนที่ 6 จัดประชุมและอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์โดยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม พร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์และจัดสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 7 เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชาชน เกษตรกร และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในตำบลบ้านเกาะ

ขั้นตอนที่ 8 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 9 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนในตำบลบ้านเกาะข้อมูลทะเบียนราษฎร์ รวม 8 หมู่ ประมาณ 10,405 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ, 2563) การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ใช้การสุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจงผู้บริหารและตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยตรง ตามความยินยอมและความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบกับการศึกษาเชิงปริมาณโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ประชาชนหมู่บ้านละ 50 คน รวม 400 คน เฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีให้ข้อมูล โดยทีมวิจัยถียมกลุ่มตัวอย่างและบันทึกข้อมูลเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ครอบคลุมช่วงอายุ 20-70 ปี ทุกอาชีพ ทุกหมู่บ้าน ตามความสะดวกและความเต็มใจของกลุ่มตัวอย่าง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้างานพัฒนาชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ประกอบการในตำบลบ้านเกาะ รวม 20 คน โดยส่งจดหมายขอสัมภาษณ์และตอบรับวันเวลา/สถานที่ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่ม ประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 5 แห่ง (วิสาหกิจชุมชนผู้เพาะเลี้ยงปลานิลสมุทรสาคร วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์งานเศษผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงหีบ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกผลไม้บ้านเกาะ วิสาหกิจชุมชนฝรั่งแปลงใหญ่บ้านเกาะ วิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะ) รวม 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยประเด็นคำถามและการพูดคุยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาสังคมกับการพัฒนาชุมชน การเข้าร่วมเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ชุมชน ความรู้หรือความสามารถในการสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และความต้องการด้าน ความรู้ความสามารถและอื่น ๆ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ แบบสอบถามประกอบด้วย 5 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ส่วนที่ 3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์)

ส่วนที่ 4 ผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน (ยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต)

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายประชาสังคม ในตำบลบ้านเกาะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ (Descriptive Statistics) อธิบายคุณลักษณะของกลุ่ม ตัวอย่างด้านประชากรศาสตร์และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแสดงการกระจายของข้อมูล และทดสอบอิทธิพลของตัวแปรด้วยค่า Correlation และ Multiple Regression เพื่อทดสอบอิทธิพลของตัวแปรต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ส่งผลกระทบต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมในกระบวนการวิจัย ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ โดยใช้ตัวแปรพยากรณ์ 2 ตัว ได้แก่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลลัพธ์และผลกระทบจากการเข้าร่วมของกระบวนการมีส่วนร่วมในรูปแบบของประชาสังคม ด้านความรู้ ความสามารถ ความสัมพันธ์ รายได้ และความยั่งยืน การพัฒนาอาชีพ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Source Triangulation) ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ณ สถานที่ที่แตกต่างกันและเวลาที่แตกต่างกัน เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้มาจากการสนทนากลุ่มและการสังเกตเพื่อศึกษาสรุปข้อมูลที่มีความสอดคล้องกัน

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร โดยรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวม 50 คน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในกระบวนการวิจัยด้วยความเต็มใจ โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster sampling) โดยเฉลี่ย หมู่บ้านละ 50 คน รวม 8 หมู่บ้าน รวม 400 คน ครอบคลุมช่วงอายุวัยทำงาน 15-80 ปี ทุกอาชีพ ในทุกหมู่บ้าน ตามความสะดวกและความเต็มใจของกลุ่มตัวอย่าง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบแนะนำต่อ (Snowball Sampling) ได้แก่ นายอำเภอ ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร เกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน ผู้บริหารและพนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการในตำบลบ้านเกาะ รวม 50 คน ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรที่มีอยู่ และศักยภาพของชุมชนในตำบลบ้านเกาะ ตลอดจนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชน กระบวนการวิจัย และเครือข่ายประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ ซึ่งมีรายละเอียดในขั้นตอนการศึกษาและระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับผู้บริหารส่วนราชการ ได้แก่ นายอำเภอ เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอเมืองสมุทรสาคร สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ มีนโยบาย โครงการพัฒนา รวมถึงกิจกรรมมากมายในการติดตามความก้าวหน้าการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสนับสนุนโครงการของสถาบันอุดมศึกษาที่เข้ามาทำการวิจัยและบริการวิชาการในตำบลบ้านเกาะ ด้วยข้อจำกัดด้านสภาพที่อยู่อาศัยที่มีความเป็นชุมชนเมือง หมู่บ้านและทาวเฮาส์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ประกอบกับปริมาณประชากรแฝงและแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก มีผลต่อการขาดแคลนกำลังคนในการผลิตสินค้าชุมชนที่แปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตร และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในลักษณะของกลุ่มเพราะแต่ละครอบครัวต้องการรายได้ประจำที่แน่นอน ในขณะที่ทางอำเภอเมืองสมุทรสาคร พัฒนาชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลยังมุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ ข้อ 1 เพื่อสร้างเครือข่ายประชาสังคมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

ข้อมูลจากนายอำเภอเมืองสมุทรสาคร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชนในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไปตามบริบทด้านที่อยู่อาศัย และอาชีพของประชาชน กับกิจกรรมการพัฒนาของภาครัฐและท้องถิ่นมุ่งงานพัฒนาสาธารณสุขโรคและ ส่วนประธานสภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาครจังหวัดสมุทรสาครให้ข้อมูลว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในรูปแบบของประชาสังคมถือว่าเป็นข้อตกลงและสัญญาใจที่ผูกพันกัน ไม่ว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจะผลิตหรือจำหน่ายสินค้าอะไร ทุกส่วนงานก็จะมีบทบาทหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำได้ทุกอย่าง ส่วนผู้บริหารงานด้านการพัฒนาชุมชนระดับอำเภอ ได้แก่ เกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่าง ประชาสังคมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ทำให้ทราบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนไม่มากนัก เนื่องจากเกษตรกรในตำบลบ้านเกาะน้อยลง ประชาชนทำอาชีพรับจ้างและพนักงานโรงงานมากขึ้น มีการแยกครอบครัวของลูกหลานไปอยู่กรุงเทพฯและหมู่บ้านจัดสรร สัดส่วนของบ้านจัดสรรเพิ่มมากขึ้น ทำให้การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลบ้านเกาะน้อยลง ซึ่งเป็นข้อจำกัดด้านกำลังคนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากทรัพยากรที่มีอยู่ ถือเป็นข้อดีเพราะจำนวนคนน้อย มีคนที่ต้องการพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อเพิ่มรายได้ไม่มาก ทำให้วางแผนการพัฒนาและจัดการได้ง่าย เฉพาะคนเฉพาะกลุ่มและความรู้เฉพาะด้านที่แต่ละคนต้องการ

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองสมุทรสาคร สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร และเกษตรอำเภอ พบว่า ทุกท่านมีความเห็นไม่แตกต่างกันมากนัก เกี่ยวกับสมาชิกในชุมชน อาชีพ เวลาว่างจากงานประจำเพื่อมาทำงานร่วมกันในวิสาหกิจชุมชนก็มีน้อย เศรษฐกิจไม่ดี ราคาสินค้าในชีวิตประจำวันสูงขึ้น ชาวบ้านอยากมีรายได้มากขึ้น ก็ต้องจัดสรรเวลาในการทำงานเสริม ตรงนี้ยังต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ และโครงการหรือกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้เสริมก็ต้องสนับสนุนด้านสถานที่ ความรู้ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีผลต่อการลดต้นทุนเพิ่มยอดขายและรายได้ ข้อมูลจากผู้บริหารและตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ มีความคิดเห็นตรงกันว่า วิสาหกิจชุมชนยังขาดกำลังคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสินค้าและการตลาดต้องได้รับการชี้แนะขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะหน่วยงานพัฒนาชุมชนระดับอำเภอและตำบลต่างก็ให้ความสำคัญ มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ชุมชนมีข้อจำกัดด้านเวลาในการทำงานร่วมกัน ประชาสังคมและการสนับสนุนของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นแนวทางการแก้ปัญหาเรื่องขาดกำลังคนได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ ข้อ 2 เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชน ตำบลบ้านเกาะ

จุดเริ่มต้นของกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ จากการจัดประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมๆ กับการสร้างเครือข่ายประชาสังคมด้วยการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาหรือจุดอ่อนของการผลิตสินค้าชุมชนและการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและวัตถุดิบที่มีในพื้นที่ ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างเครือข่ายประชาสังคมระหว่างสถาบันอุดมศึกษา นักวิจัย หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชน ตลอดการดำเนินงานวิจัย ในที่นี้นักวิจัยมีเป้าหมายในการสนับสนุนสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและประชาชนที่สนใจพัฒนาตนเอง และชักชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากความสำคัญและประโยชน์ของการเป็นวิสาหกิจชุมชนด้านความโปร่งใส ยุติธรรมและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายอำเภอ นายกและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ ผู้บริหารและตัวแทนจากสภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร เกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน พนักงานพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประกอบการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 5 แห่งในตำบลบ้านเกาะ แสดงถึงความกระตือรือร้นของทุกฝ่าย จากการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากความต้องการ ศักยภาพของทุกคนและใช้วัตถุดิบหลักที่ผลิตได้เองในพื้นที่ รวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากปลานิลและปลาเยือกที่ดีต่อสุขภาพของคนทุกวัย

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและตัวแทนของส่วนราชการ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสาคร สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองสมุทรสาคร สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร เกษตรอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ พบว่า ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชนในตำบลบ้านเกาะ มีความคิดเห็นสอดคล้องกับหลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่มีความแตกต่างและมีคุณค่าสำหรับผู้บริโภคทุกกลุ่ม คือ ปลานิลและปลาเยือกจัดว่าเป็นปลาน้ำจืดในพื้นที่ที่มีสมาชิกชุมชนและวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงเป็นจำนวนมาก การแปรรูปสินค้าที่มีความแตกต่างจากสินค้าแปรรูปจากปลาน้ำจืดในท้องตลาดส่วนใหญ่คือปลาแห้ง ปลาต้ม และปลาแดดเดียว ซึ่งการแข่งขันสูง มีทุกจังหวัด การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำอาหารไทย ส่วนผสมหรือวัตถุดิบและรูปแบบอาหารที่ทันสมัยเป็นทางเลือกที่น่าสนใจและตลาดน่าจะตอบรับดี โดยวางแผนงานล่วงหน้าเพื่อการเตรียมความพร้อมและรองรับให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและครอบครัว

ผู้บริหารงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองสมุทรสาครและเกษตรอำเภอเห็นตรงกันว่า ภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชนต้องจริงจังต่อกัน โดยบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ล้วนมีฝ่ายที่ทำงานพัฒนาชุมชนโดยตรง แต่ข้อจำกัดคือชุมชนอำเภอเมืองสมุทรสาครส่วนหนึ่งเป็นเกษตรกร ชาวประมง และบางส่วนเป็นพนักงานบริษัทและโรงงานทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีจำนวนน้อย ภาครัฐสามารถขอความร่วมมือและให้สมัครใจเข้าร่วมโครงการพัฒนา จึงมีการรวมกลุ่มกันไม่มากนักด้วยข้อจำกัดด้านเวลา ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชนด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถแก้ปัญหาขาดแคลนกำลังคนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนได้ไม่มากนัก แต่ก็ทำให้กลุ่มเข้มแข็งมากขึ้น หากมีโครงการวิจัยเช่นนี้มากขึ้น ก็จะช่วยสนับสนุนให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและเข้าร่วมมากขึ้น

ประชาชนในหลายชุมชนในอำเภอเมืองสมุทรสาครได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านภูมิปัญญา การทำมาหากิน และการทำอาหาร ทีมวิจัยเปิดโอกาสให้ผู้บริหารภาครัฐ (นายอำเภอ พัฒนาชุมชน สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร เกษตรอำเภอ) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการณ์ของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองสมุทรสาคร ปัญหาและข้อจำกัดในการทำมาหากิน ตลอดจนข้อเสนอแนะในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน จัดว่าเป็นการดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากนั้นจึงสรุปทางเลือกในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหารายได้ไม่พอใช้จ่ายและเสริมสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน โดยคำนึงถึงกำลังคนและความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมอาชีพหลัก

ผู้เข้าร่วมการประชุมร่วมกับทีมวิจัยครั้งที่ 1 ทีมวิจัยได้จัดสนทนากลุ่มและจากการสังเกตพบว่า ทุกภาคส่วนมีความกระตือรือร้นและให้ความสนใจในกระบวนการคิด ร่วมกันวิเคราะห์แนวทางการแปรรูปปลาและปลาเยือกให้เป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมคิดวางแผนโดยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกวัตถุดิบ และตัดสินใจเลือกประเภทของสินค้าที่ต้องการแปรรูปตามความรู้ความสามารถในการแปรรูปอาหารและถนอมอาหารที่ผลิตจากปลาส่วนผสมและวิธีการผลิต ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ และติดตามประเมินผล หลังจากทดลองทำ รวมถึงการคำนวณต้นทุนและประมาณการรายได้ที่จะเพิ่มขึ้น

เครือข่ายประชาสังคมทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ตัวแทนและเจ้าหน้าที่ที่ดูแลงานพัฒนาชุมชน โดยตรงเข้าร่วมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ร่วมคิดวิเคราะห์ความต้องการและความสามารถในการผลิตสินค้าใหม่ของวิสาหกิจชุมชนในตำบลบ้านเกาะ การทดลองผลิตพิซซาปลาและปลาเยือก (เยือก) สมุนไพร การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากชุมชน ช่วยลดการพึ่งพิงความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก จัดว่าเป็นการให้ประชาชนตัดสินใจร่วมกัน ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง พึ่งพาตนเองได้ และจะก่อการสร้าง

องค์ความรู้จากการผสมผสานความรู้ของนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้านให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ประชาสังคมที่เกิดจากการเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยความร่วมมือในการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ชุมชนในตำบลบ้านเกาะไม่เคยทำมาก่อนเพื่อเป้าหมายในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยจุดเด่นของปลายอที่ดีต่อสุขภาพของคนทุกเพศทุกวัย รวมถึงผู้สูงอายุและผู้ป่วย

ผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากการร่วมกันคิดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ รวม 5 ขั้นตอน โดยการค้นหาความจริงที่เป็นปัญหาหรือความต้องการ แลกเปลี่ยนความคิดเพื่อหาทางเลือก ประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาที่แปลกใหม่ ประเมินความคุ้มค่าด้านต้นทุนและรายได้ การวางแผนการผลิตและนำเสนอสิ่งใหม่ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ 2 ชนิดคือพิซซาปลานิล และปลายอ (ยีสก) สมุนไพร ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่ชาวบ้านเลี้ยงในแต่ละบ้านแต่ละชุมชนมาแปรรูปผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถนอมอาหารกับองค์ความรู้สมัยใหม่ในการผลิตพิซซาของชาวตะวันตกมาสู่วัตถุดิบแบบไทยๆ ได้แก่ ปลานิล สัปรด มะเขือเทศ และพริกชี้ฟ้า ร่วมกับขนมปังแผ่น/แป้งโรตี มอสซาเรลล่าชีส และออริกาโน่ โดยใช้เตาไฟฟ้าหรือภายในหม้ออบลมร้อนหรือกระทะไร้น้ำมันก็ได้

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 5 แห่ง (วิสาหกิจชุมชนผู้เพาะเลี้ยงปลานิลสมุทรสาคร วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์งานเศษผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงหีบ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกผลไม้บ้านเกาะ วิสาหกิจชุมชนฝรั่งแปลงใหญ่บ้านเกาะ วิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะ) รวม 30 คน พบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล และสภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาครค่อนข้างใกล้ชิด แยกส่วนกับการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ ประชาสังคมกับการพัฒนาชุมชน สมาชิกวิสาหกิจในตำบลบ้านเกาะ 5 แห่งเข้าร่วมเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ โดยประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะและวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์งานเศษผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงหีบเป็นแกนนำหลัก เนื่องจากประธานและสมาชิกมีความพร้อมด้านวัตถุดิบและกำลังคน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งต้องการพัฒนาตนเองและเต็มใจเข้าร่วมในโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เป็นจำนวนมาก ที่ผ่านมามีข้อจำกัดด้านกำลังคน ทำให้ผลิตสินค้าและจำหน่ายได้ไม่มากนัก รายได้ของสมาชิกเป็นเพียงรายได้เสริม ส่วนวิสาหกิจชุมชนอีก 3 แห่ง การมีส่วนร่วมของสมาชิกค่อนข้างน้อยเช่นกัน ทุกคนที่เข้าร่วมการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการต้องการความรู้และความสามารถในการออกแบบและการตัดเย็บผลิตภัณฑ์ผ้า รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ เช่น เครื่องสะบัดน้ำมัน เครื่องบดเครื่องนวด เครื่องบรรจุถุงสุญญากาศ

จะช่วยแปรรูปสินค้าจากปลาและผลไม้ให้มีความแตกต่างจากสินค้าที่เคยผลิต สะอาดปลอดภัย และเก็บรักษาได้นานขึ้น เช่น ปลานิลแดดเดียว ปลาสามปลายี่สก ปลาสลิด ฝรั่ง มะพร้าว น้ำตาลมะพร้าว เป็นต้น

ผลจากการสนทนากลุ่มประชาชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 5 แห่ง เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือวิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะและวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์งานเศษผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงหีบประชาชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทุกกลุ่ม พึงพอใจและเห็นด้วยกับการสร้างความร่วมมือแบบประชาสังคม ระหว่าง ภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และภาคประชาชน เพราะจะช่วยให้กลุ่มผู้ผลิตสินค้าชุมชนมีต้นทุนจากค่าใช้จ่ายในการผลิตและการจำหน่ายสินค้าลดลง มีสถานที่ให้จำหน่ายสินค้าเป็นการสนับสนุนการขายและเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกและคนในชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่สามารถเข้าร่วมหรือผลิตสินค้าที่หลากหลายจำหน่ายร่วมกับวิสาหกิจชุมชนได้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในเครือข่ายประชาสังคมของโครงการวิจัยและไม่ได้เข้าร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยเฉลี่ย หมู่บ้านละ 50 คน รวม 8 หมู่บ้าน รวม 400 คน ครอบคลุมช่วงอายุวัยทำงาน 15-80 ปี ทุกอาชีพ ในทุกหมู่บ้าน ตามความสะดวกและความเต็มใจของกลุ่มตัวอย่าง

1. แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ค่าความถี่และร้อยละของเพศ

เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	242	60.50
หญิง	158	39.50
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 60.50 รองลงมาคือ เพศหญิง จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าความถี่และร้อยละของอายุ

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า 30 ปี	48	12.00
30-49 ปี	108	27.00
50-59 ปี	130	32.50
60 ปี ขึ้นไป	114	28.50
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 รองลงมาคือ อายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 อายุระหว่าง 30-49 ปี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27.00 และ อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าความถี่และร้อยละของระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	194	48.50
ปริญญาตรี	150	37.50
สูงกว่าปริญญาตรี	56	14.00
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.50 รองลงมาคือ ปริญญาตรี จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 และ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าความถี่และร้อยละของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเทียบเท่า 10,000 บาท	52	13.00
10,001-30,000 บาท	128	32.00
30,001-50,000 บาท	136	34.00
มากกว่า 50,000 บาท	84	21.00
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001-50,000 บาท จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาคือ รายได้ 10,001-30,000 บาท จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 รายได้มากกว่า 50,000 บาท จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00 และ รายได้น้อยกว่าหรือเทียบเท่า 10,000 บาท จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ค่าความถี่และร้อยละของอาชีพ

อาชีพ	ความถี่	ร้อยละ
ผู้ประกอบการ	63	15.75
รับจ้าง	75	18.75
เกษตรกร	166	41.50
ราชการ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	74	18.50
อื่นๆ	22	5.50
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50 รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 อาชีพราชการ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 อาชีพผู้ประกอบการ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.75 และอาชีพอื่นๆ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50 ตามลำดับ

2. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน

การมีส่วนร่วมในชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา	4.24	0.53	มากที่สุด	1
การมีส่วนร่วมคิด/วางแผน	4.12	0.37	มาก	3
การมีส่วนร่วมดำเนินการ	4.17	0.42	มาก	2
การมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลการดำเนินงาน	4.03	0.44	มาก	4
รวม	4.14	0.37	มาก	

จากตารางที่ 6 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.53) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.42) ด้านการมีส่วนร่วมคิด/วางแผน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.37) และด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลการดำเนินงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.44) ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา

การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านกำลังคน	4.15	0.71	มาก	4
2. ด้านการเงิน การระดมทุนและการลงทุน	4.25	0.75	มากที่สุด	3
3. ด้านวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์	4.29	0.68	มากที่สุด	1
4. ด้านการจัดการการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย	4.28	0.68	มากที่สุด	2
รวม	4.24	0.53	มากที่สุด	

จากตารางที่ 7 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ ด้านการจัดการการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.68) ด้านการเงิน การระดมทุนและการลงทุน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.75) และด้านกำลังคน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมคิด/วางแผน

การมีส่วนร่วมคิด/วางแผน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านกำลังคน	4.01	0.62	มาก	4
2. ด้านการเงิน การระดมทุนและการลงทุน	4.27	0.76	มากที่สุด	1
3. ด้านวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์	4.16	0.72	มาก	2
4. ด้านการจัดการการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย	4.04	0.62	มาก	3
รวม	4.12	0.37	มาก	

จากตารางที่ 8 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมคิด/วางแผน ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านการเงิน การระดมทุนและการลงทุน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.76) รองลงมาคือ ด้านวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.72) ด้านการจัดการการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.62) และด้านกำลังคน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ

การมีส่วนร่วมดำเนินการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านการผลิต/แปรรูป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.44	0.67	มากที่สุด	1
2. ด้านการจัดจำหน่าย	3.90	0.63	มาก	4
3. ด้านการส่งเสริมการตลาด/ส่งเสริมการขาย	4.03	0.84	มาก	3
4. ด้านการจัดทำแผนธุรกิจ	4.29	0.71	มากที่สุด	2
รวม	4.17	0.42	มาก	

จากตารางที่ 9 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านการผลิต/แปรรูป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.67) รองลงมาคือ ด้านการจัดทำแผนธุรกิจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.71) ด้านการส่งเสริมการตลาด/ส่งเสริมการขาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.84) และด้านการจัดจำหน่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.63) ตามลำดับ

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลการดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ร่วมกำหนดแผนการประเมินผลการปฏิบัติงาน	3.92	0.65	มาก	4
2. ร่วมติดตามผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์	3.98	0.70	มาก	3
3. ร่วมติดตามผลการดำเนินงานตามแผนธุรกิจ	4.18	0.76	มาก	1
4. ร่วมเสนอแนวทางปรับปรุงหรือพัฒนาแผนในอนาคต	4.04	0.78	มาก	2
รวม	4.03	0.44	มาก	

จากตารางที่ 10 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลการดำเนินงาน ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ร่วมติดตามผลการดำเนินงานตามแผนธุรกิจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.76) รองลงมาคือ ร่วมเสนอแนวทางปรับปรุงหรือพัฒนาแผนในอนาคต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.78) ร่วมติดตามผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.70) และร่วมกำหนดแผนการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.65) ตามลำดับ

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ท่านได้รับความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์	4.18	0.63	มาก	3
2. ท่านสามารถออกแบบสินค้า/บรรจุภัณฑ์/ฉลากได้	4.26	0.76	มากที่สุด	2
3. ท่านได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปและการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์	4.04	0.64	มาก	4
4. ท่านสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้	4.37	0.77	มากที่สุด	1
รวม	4.21	0.43	มากที่สุด	

จากตารางที่ 11 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ท่านสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ มีความ

คิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$ S.D. = 0.77) รองลงมาคือ ท่านสามารถออกแบบสินค้า/บรรจุภัณฑ์/ฉลากได้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.76) ท่านได้รับความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.63) และท่านได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปและการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.64) ตามลำดับ

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น	4.32	0.59	มากที่สุด	4
2. ทำให้ท่านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี	4.09	0.57	มาก	5
3. ทำให้ท่านมีสุขภาพจิตใจที่ดี	4.46	0.66	มากที่สุด	2
4. ทำให้ท่านมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นมากขึ้น	4.48	0.59	มากที่สุด	3
5. ผลิตภัณฑ์นี้สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ปราศจากสารเคมี/สารปนเปื้อนทุกกระบวนการผลิต)	4.40	0.61	มากที่สุด	1
รวม	4.32	0.40	มากที่สุด	

จากตารางที่ 12 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชนสนับสนุนการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นมากขึ้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.59) ทำให้มีสุขภาพจิตใจที่ดี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.66) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ปราศจากสารเคมี/สารปนเปื้อนทุกกระบวนการผลิต) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.61) ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.59) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยไม่ต่างกันมากนัก รองลงมาคือ ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงดี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.57)

3. การวิเคราะห์อิทธิพลของการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อผล การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อผล
การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

ปัจจัย	ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์			t	P
	b	SE	B		
ค่าคงที่ (a)	0.604	0.118		5.125	0.000*
การมีส่วนร่วม	0.593	0.048	0.561	12.447	0.000*
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	0.300	0.041	0.327	7.263	0.000*
Adjust R Square = 0.717 R Square = 0.719 R = 0.848 Dubin-Watson = 1.820					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 13 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า ตัวแปรการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถร่วมกันพยากรณ์ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอำนาจการทำนายผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ได้ร้อยละ 71.70 (Adjust R Square = 0.717) ที่เหลือเป็นอิทธิพลของปัจจัยอื่น สามารถนำเสนอสมการพยากรณ์ทำนายทั้งสมการคะแนนดิบได้ดังนี้

$$y = 0.604 + 0.593\text{การมีส่วนร่วม} + 0.300\text{การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์}$$

4. สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และ
ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

ปัจจัย	การมีส่วนร่วม	การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์	ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์
การมีส่วนร่วม	1.00	0.807**	0.825**
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์		1.00	0.780**
ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์			1.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 14 พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.780-0.825 ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดคือ การมีส่วนร่วมกับผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.825 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.807 ส่วนตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุดคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.780

ตารางที่ 15 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย	ผลการวิจัย
การมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์	ยอมรับสมมติฐาน
การมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กัน	ยอมรับสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน จากตารางที่ 13-15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter แสดงว่าตัวแปรการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถร่วมกันพยากรณ์ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีอำนาจการทำนายผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ แสดงว่า การมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และผลจากการวิเคราะห์ทางสถิติ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ แสดงว่าการมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กัน

ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

“พิชซ่าปลานิล” และ “ปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร” เป็นผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร จากวัตถุประสงค์ที่ชาวบ้านเลี้ยงเอง กำลังคนจากวิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะและบ้านอ้อมโรงทึบ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมคิด ทีมวิจัยและนักศึกษานักวิชาการประกอบการธุรกิจพัฒนาสูตรและทดสอบตลาดโดยการให้คณาจารย์ วิทยากรผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการและองค์การบริหารส่วนตำบลชิมและซื้อสินค้า ได้รับคำชมและผลิตไม่พอสอดคล้องความต้องการ จากการสัมภาษณ์สมาชิกส่วนใหญ่พึงพอใจรสชาติและประโยชน์ที่ได้รับจากพิชซ่าปลานิล อิ่มท้องและคุณค่าทางโภชนาการ จุดเด่นคือมีรสชาติเผ็ดจากพริกชี้ฟ้า

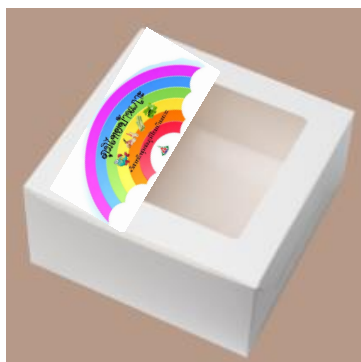
เปรี้ยวหวานจากสับปะรด เพิ่มสีส้มสวยงามและเพิ่มกลิ่นเฉพาะของพริกหวานสีเหลืองและเขียว นอกจากนั้นจุดเด่นของพิซซ่าพลาเนลที่แตกต่างจากพิซซ่าทั่วไป (ภาพที่ 5 และ 6) คือใช้ขนมปังแผ่น และแป้งโรตีสั้นแป้งพิซซ่าที่หาซื้อยากหรือทำยากกว่าและมีต้นทุนสูงกว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์งานเศษผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงสีร่วมกันคำนวณต้นทุนแล้ว พบว่า ประมาณการเบื้องต้นลงทุนวัตถุดิบทั้งหมด 1,000 บาท บรรจุกล่องกระดาษ จำนวนชิ้นละ 50 บาท จำนวน 30 ชิ้น กำไรโดยประมาณ 500 บาท ส่วนปลายอสมุนไพรรสสุตรพริกแกงและพริกไทยดำพริกสด รสชาติกลมกล่อม มีความหอมของเครื่องแกง สดท้ายสมาชิกวิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะปรับปรุงสูตรหลายครั้ง จนได้รสชาติกำลังดี ไม่เผ็ดมากเกินไป เด็กๆ และผู้สูงอายุรับประทานได้ เนื้อละเอียดเหนียวหนึบ (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 5 ขนมปังพิซซ่า (ถ่ายภาพโดยนักวิจัย)

ภาพที่ 6 โรตีสพิซซ่า (ถ่ายภาพโดยนักวิจัย)

ภาพที่ 7 กล่องบรรจุภัณฑ์ พืชซ่า ขนาด 13.5x13.5x5 เซนติเมตร (ประดิษฐ์ภาพโดยนักวิจัย)

ภาพที่ 8 สติกเกอร์โลโก้ใหม่ “ภูมิไทยบ้านเกาะ” บนกล่องพิชซ่า (ออกแบบโดยนักวิจัย)

ภาพที่ 9 ปลายอสมุนไพรสูตรพริกแกงและพริกไทยดำพริกสด (ถ่ายภาพโดยนักวิจัย)

จากภาพที่ 7 – 9 จะเห็นได้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการเพิ่มคุณค่าพิชซ่าด้วยการผสมผสานส่วนผสมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นคือกระบวนการแปรรูปเนื้อปลาและรังสรรค์ส่วนผสมที่คนไทยคุ้นเคย ดีต่อสุขภาพ และเป็นที่ยอมรับของคนรุ่นใหม่ ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ความรู้ความสามารถ กำลังคน เวลา และวัตถุดิบที่คนในชุมชนปลูกเองหรือเลี้ยงเอง ประกอบกับการผสมผสานสูตร พิชซ่าที่มีจุดเด่นที่การใช้ขนมปังและแป้งโรตีสั้นแทนแป้งพิชซ่า ซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่าและหาซื้อได้ง่ายกว่า รวมทั้งการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์และออกแบบฉลากสินค้าเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ทันสมัยและเพิ่มมูลค่าสินค้าได้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการพัฒนาตนเอง อีกทั้งมีรายได้เสริมจากการพัฒนาสินค้าทั้ง 2 ชนิดนี้ไปจำหน่ายที่ “ตลาดประชารัฐ” คนไทยยิ้มได้ ตลาดนัดอาหารปลอดภัย บริเวณหน้าอำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร วันพุธ พุธหัดสบดี และศุกร์ สัปดาห์แรกของทุกเดือน เฟสบุ๊กและไลน์

พิซซ่าปลานิล สูตรขนมปัง (Bread Pizza) และโรตี (Roti Pizza)

ส่วนผสม และต้นทุน

- ปลานิล 2 กิโลกรัม 100 บาท
- แป้งโรตีสสำเร็จรูปแช่แข็ง 199 บาท (20 แผ่น)
- ขนมปังแผ่นหนา 1 ห่อ 36 บาท (13 แผ่น)
- ซอสพิซซ่า 400 กรัม 32 บาท (1 กิโลกรัม 80 บาท)
- มอสซาเรลล่าชีส 300 กรัม 112 บาท (900 กรัม 335 บาท)
- มายองเนส 100 กรัม 20 บาท
- ซอสมะเขือเทศ 50 กรัม 5 บาท
- ซอสพริก 30 กรัม 5 บาท
- มัสตาร์ด 1 ซ้อนชา 3 บาท (1 ขวด/226 กรัม 85 บาท)
- สับปะรด 1 ลูก 35 บาท
- พริกหวาน พริกชี้ฟ้า 20 บาท
- ออริกาโน่ 40 กรัม 45 บาท
- ปาปริก้า 30 กรัม 40 บาท
- กล่อง สติกเกอร์ ถุง (โดยประมาณ) 33 ชุด 165 บาท
- ค่าแรง และเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ 500 บาท

รวม ต้นทุน 1,317 บาท

ต้นทุนบวกค่าแรง ค่าขนส่ง และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด เช่น ค่าไฟ ค่าน้ำ ประมาณ 50 บาท รวมต้นทุน 1,367 บาท ทำได้ 33 ชิ้น จำหน่ายชิ้นละ 55 บาท รวม 1,815 บาท กำไรประมาณ 448 บาท หรืออัตรากำไร ร้อยละ 32.77 ของต้นทุน

วิธีทำพิซซ่าโรตี

1. แล่ปลานิล ล้างให้สะอาดด้วยน้ำเกลือ 2-3 น้ำ และหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ นำไปนึ่งให้สุก พักไว้
2. นำแป้งโรตีมาจี่ในกระทะ หรือย่างในหม้ออบลมร้อน หรือเตาย่าง จนเหลืองเล็กน้อยทั้งสองด้าน
3. หั่นพริกหวาน พริกชี้ฟ้า และสับปะรดเป็นเต๋าเล็ก ๆ
4. ทาซอสพิซซ่าให้ทั่วแผ่นโรตี
5. วางเนื้อปลานิลให้ทั่วแผ่น ตามด้วยพริกหวาน พริกชี้ฟ้า และสับปะรด พอประมาณ โรยด้วยมอสซาเรลล่าชีส

6. นำเข้าหม้ออบลมร้อนโรตโทแกวหรือเตาย่าง อย่างไม่ให้เหลืองกรอบ ประมาณ 3-5 นาที
7. โรยออริกาโน่และปาปริก้า

วิธีทำพิซซ่าขนมปัง

1. แล่ปลานิล ล้างให้สะอาดด้วยน้ำเกลือ 2-3 น้ำ และหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ นำไปนึ่งให้สุก พักไว้
2. ทำซอสเทาซันไอส์แลนด์ โดยผสมมายองเนส 100 กรัม ซอสมะเขือเทศ 50 กรัม ซอสพริก 30 กรัม และมัสตาร์ด 1 ช้อนชา ผสมให้เข้ากันแล้วทาลงบนขนมปังให้ทั่ว
3. หั่นพริกหวาน พริกชี้ฟ้า และสับปะรดเป็นเต๋าเล็ก ๆ
4. วางเนื้อปลานิลให้ทั่วแผ่น ตามด้วยพริกหวาน พริกชี้ฟ้า และสับปะรด พอประมาณ
5. นำเข้าหม้ออบลมร้อนโรตโทแกว หรือเตาย่าง ประมาณ 3-5 นาที (สังเกตดูเหลืองตามชอบ)
6. โรยออริกาโน่

จุดเด่นของขนมปังพิซซ่าและแตกต่างจากโรตตีพิซซ่า คือ ซอสเทาซันไอส์แลนด์เหมาะสำหรับทำพิซซ่าหน้าอวายเอี้ยน โดยเฉพาะขนมปังพิซซ่า เพราะมีความหนา แต่จุดเด่นของโรตตีพิซซ่าคือบางกรอบและมีความเหนียวหนึบด้วย

จากการจำหน่ายพิซซ่าปลานิล ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ลูกค้าชื่นชอบรสชาติและรสสัมผัสที่ขนมปังมีความกรอบหรือแป้งโรตตีมีความกรอบและเหนียวหนึบ แตกต่างกันที่ซอสพิซซ่าและซอสเทาซันไอส์แลนด์ ถือว่าเป็นเสน่ห์ที่แตกต่าง ผู้บริโภคเลือกซื้อตามชอบ เหมาะสำหรับการออกร้านจำหน่ายสินค้า เห็นสินค้าจริง ไม่ดูเพียงรูปภาพ ซื้อแล้วรับประทานเลย หากยังไม่รับประทานสามารถนำไปใส่เตาอบ ไมโครเวฟ หรือเตาย่าง 10-15 วินาที รับประทานได้รสชาติไม่แตกต่างกัน

ปลายอ

รสพริกไทยดำพริกสด ส่วนผสม

1. เนื้อปลายี่สก	1 กิโลกรัม	100 บาท
2. เกลือป่น	1 ช้อนชา	2 บาท
3. น้ำตาล	1 ช้อนโต๊ะ	5 บาท
4. พริกไทยดำป่น	2 ช้อนโต๊ะ	10 บาท
5. พริกจินดา	20 กรัม	9 บาท
6. แป้งสาลี	140 กรัม	7 บาท
7. ผงฟู	1 ช้อนโต๊ะ	5 บาท
8. ไข่ไก่	1 ฟอง	5 บาท
9. น้ำมันพืช	2 ช้อนโต๊ะ	5 บาท
10. น้ำแข็งบดละเอียด	1 ถัง	5 บาท
11. กระเทียมผง	2 ช้อนโต๊ะ	7 บาท

รวม ต้นทุน 160 บาท

ผลิตปลายอดี 1,200 กรัม ขนาด 200 กรัม 2 ชิ้น ราคา 65 บาท และ 400 กรัม ราคา 120 บาท บวกค่าขนส่ง บรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้า และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด เช่น ค่าแก๊ส ค่าน้ำ ประมาณ 70 บาท รวมต้นทุน $160+70=230$ บาท รายได้ 360 บาท กำไรประมาณ 130 บาท หรืออัตรากำไร ร้อยละ 56.52 ของต้นทุน

วิธีการทำ

1. ซ้ำทะเลปลานิล แล่นื้อปลา (ปริมาณ 1 กิโลกรัม) นำไปแช่แข็งไว้ 30 นาที
2. บดเนื้อปลาจนละเอียด โดยใช้เครื่องบด ก่อนนำไปนวดกับน้ำแข็งบด
3. ทอยเติมเกลือทีละน้อย ใช้เวลานวดประมาณ 20 นาที ระหว่างนวดเติมน้ำแข็งบดทีละน้อยเช่นกัน
4. เติมแป้งมัน พริกไทยดำป่น และไข่ไก่ ระหว่างเติมเครื่องปรุง นวดส่วนผสมให้เข้ากัน
5. นวดปลากับเครื่องปรุงผสมจนได้ที่แล้ว เติมน้ำมันหมูบดละเอียดหรือน้ำมันพืชลงไปผสมให้เข้ากัน
6. นำปลายอดีผสมแล้วใส่ใบตองห่อให้แน่น หรือห่อฟิล์มแรปหุ้มด้วยฟอยล์ แล้วนำไปใส่หม้อ นึ่ง ความร้อนสูง น้ำเดือดประมาณ 40 นาที พร้อมรับประทาน

หมายเหตุ เพื่อเพิ่มรสชาติ นำไปปรุงอาหารได้หลายเมนู เช่น แกงเผ็ด แกงป่า ต้มยำ ผัดเผ็ด ยำ ทอด ย่าง หรือรับประทานกับน้ำจิ้มชนิดต่าง ๆ ตามชอบ

รสพริกแกง สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำพริกแกงเอง โดยหันหรือสับส่วนผสมของข่า ขิง ตะไคร้ กระชาย กระเทียม หอมแดง ขมิ้นชัน และพริกแห้ง (นำเมล็ดพริกออก) ให้ละเอียดก่อนนำไปตำในครกหิน มีต้นทุนเพิ่มขึ้นประมาณ 10 บาทต่อเนื้อปลา 1 กิโลกรัม

ต้นทุนและกำไร

จากการวางจำหน่ายพิซซาปลานิลและปลายอดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ รวมถึงการสั่งซื้อออนไลน์ (ไลน์/เฟสบุ๊ก) ยอดขายพิซซาปลานิล รวมต้นทุน 1,367 บาท ทำได้ 33 ชิ้น จำหน่ายชิ้นละ 55 บาท รวม 1,815 บาท กำไรประมาณ 448 บาท หรืออัตรากำไร ร้อยละ 32.77 ของต้นทุน ปลายอดี กำไรประมาณ 130 บาท หรืออัตรากำไร ร้อยละ 56.52 ของต้นทุน

จากการสอบถามความพึงพอใจของลูกค้ามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาและที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ พบว่าลูกค้าทุกคนชื่นชมในรสชาติ ราคา ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับส่วนผสมของเครื่องแกง/พริกไทยดำพริกสด กลมกล่อมและไม่เผ็ดมากเกินไป นอกจากนี้ลูกค้าจากเพจเฟสบุ๊กและโทรศัพท์มาสั่งซื้อมีความพึงพอใจเกี่ยวกับความรวดเร็วในการจัดส่งและรสชาติของทั้งสองสูตร

วัตถุประสงค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ “พืชชาปลานิล” และ “ปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร” เครือข่ายประชาสังคมทุกฝ่ายมีความพึงพอใจกับผลงานที่เกิดจากการคิดร่วมกัน การเสนอแนะความคิดเห็นในที่ประชุมและการอบรม จนกระทั่งการผลิตเป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุผลสำเร็จโดยไม่มี ความผิดพลาดหรือเสียหาย เนื่องจากทุกฝ่ายช่วยกันวางแผน โดยเฉพาะวัตถุดิบและ ส่วนผสม ซึ่งจัดการอย่างละเอียดรอบคอบโดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะและวิสาหกิจ ชุมชนผลิตภัณฑ์งานเศษผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงหีบ และทีมวิจัยพร้อมนักศึกษาศาखाวิชาการเป็น ผู้ประกอบการร่วมกับสมาชิกทำพืชชาและชิมร่วมกัน ส่วนปลายอเป็นการคิดและร่วมกับทำระหว่าง สมาชิกวิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะและทีมวิจัย ปรับสูตรหลายครั้งเพื่อให้รสชาติและรสสัมผัส ถูกใจถูกปากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและนักศึกษาทุกคน จากการเพิ่มคุณค่าด้วยความรู้จากภูมิปัญญา ท้องถิ่นจากทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ความรู้ความสามารถ กำลังคน เวลา และวัตถุดิบที่ปลูกเองหรือ เลี้ยงเอง และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยบรรจุภัณฑ์และภาพลักษณ์ของตราสินค้า โดยการออกแบบ ของนักวิจัย ประธานวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่ง และความคิดเห็นเพิ่มเติมของนักศึกษาศาखाวิชาการ เป็นผู้ประกอบการ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลบ้านเกาะ สร้างเครือข่ายด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ และเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชนในตำบลบ้านเกาะที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น โดยการวิจัยเชิงปริมาณผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบแนะนำต่อ (Snowball Sampling) ได้แก่ ผู้บริหารส่วนราชการระดับอำเภอ ตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประธานวิสาหกิจชุมชน รวม 50 คน

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ อำเภอเมืองสมุทรสาครและองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ มีความเห็นตรงกันว่า การสร้างเครือข่ายประชาสังคมเป็นการสร้างความเข้มแข็งเพื่อเสริมพลังชุมชน โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชน ปัจจุบันหลายพื้นที่มีปัญหาล้ำกันคือขาดกำลังคน รวมถึงคนรุ่นใหม่ที่มีความกระตือรือร้น คิดนอกกรอบ และสามารถใช้อินเทอร์เน็ต/แอปพลิเคชันได้คล่องแคล่ว มีวิสัยทัศน์ผสมผสานธุรกิจกับเทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุน เพิ่มรายได้ และแก้ปัญหาด้านกำลังคนในวิสาหกิจชุมชนที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ

หัวใจของความร่วมมือของแต่ละฝ่ายในโครงการวิจัยครั้งนี้ สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ สนับสนุนทรัพยากรที่จะช่วยเติมเต็มในสิ่งที่ขาดหรือมีน้อย เช่น กำลังคน ความสะดวกด้านสถานที่ในการประชุม ผลิต/แปรรูป หรือออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยคนจำนวนมาก หรือความรู้ความชำนาญที่ช่วยกันแนะนำและฝึกฝนซึ่งกันและกันได้ เป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ คือกิจกรรมที่บูรณาการของการฝึกอบรม การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์กรเพื่อนำไปสู่สถานะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เสมือนการสร้างหุ้นส่วนการเรียนรู้และการเรียนรู้ในงาน กระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในงาน ศักยภาพในคน มีความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ด้วยความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกัน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ครั้งนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ ยินดีเข้าร่วมการประชุม ทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือการสร้างเครือข่ายประชาสังคมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อเพิ่มรายได้ แต่ละฝ่ายลงนามในข้อตกลงความร่วมมือและได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยความร่วมมือกันตั้งแต่การเสนอความต้องการ ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนและการทำมาหากินของครอบครัว การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด การสนับสนุนกำลังคนและวัตถุดิบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของความร่วมมือในรูปแบบของประชาสังคมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กระบวนการที่ใช้ในการผลิต การกระจายความรู้ รวมทั้งเป้าหมายของการปรับปรุงขีดความสามารถและการปฏิบัติ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในทางปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริงทางสังคม ผ่านทางนักวิจัย กลุ่มผู้มีส่วนร่วมและกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบ มีส่วนร่วมถึงประเด็นปัญหาตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ ผลของการวิจัย การเจริญเติบโตและการพัฒนาของผู้มีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญในการออกแบบผลลัพธ์ที่ต้องการ เพื่อความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการจัดตั้งรวมกลุ่มหรือองค์กร โดยเฉพาะในระบบสุขภาพและนโยบายทางด้านสุขภาพ สิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประกอบการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในฐานะประชาชนที่ได้มีโอกาสเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วมกับทีมวิจัย ในการร่วมคิดวางแผนและตัดสินใจในการวิจัย ตลอดกระบวนการวิจัยตั้งแต่การศึกษาชุมชน วิเคราะห์ปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ และติดตามประเมินผล ในรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับผู้บริหารส่วนราชการ ได้แก่ นายอำเภอ เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอเมืองสมุทรสาคร และองค์การบริหารส่วนตำบลมีนโยบาย โครงการพัฒนา รวมถึงกิจกรรมมากมายในการติดตามความก้าวหน้าการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสนับสนุนโครงการของสถาบันอุดมศึกษาที่เข้ามาทำการวิจัยและบริการวิชาการในตำบลบ้านเกาะ ด้วยข้อจำกัดด้านสภาพที่อยู่อาศัยที่มีความเป็นเมือง หมู่บ้านและทาวเฮาส์เพิ่มขึ้นจำนวนมาก ประกอบกับปริมาณประชากรแฝงและแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก มีผลต่อการขาดแคลนกำลังคนในการผลิตสินค้าชุมชนที่แปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตร และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในลักษณะของกลุ่มเพราะแต่ละครอบครัวต้องการรายได้ประจำ ข้อจำกัดคือชุมชนอำเภอเมืองสมุทรสาครส่วนหนึ่งเป็นเกษตรกร ชาวประมง และบางส่วนเป็นพนักงานบริษัทและโรงงานทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีจำนวนน้อย ภาครัฐสามารถขอความร่วมมือและให้สมัครใจเข้าร่วมโครงการพัฒนา จึงมีการรวมกลุ่มกันไม่มากนักด้วยข้อจำกัดด้านเวลา ทุกส่วนงานที่เข้าร่วมในเครือข่ายประชาสังคมครั้งนี้ล้วนมีเป้าหมายในการพัฒนาคนในพื้นที่ พัฒนางาน พัฒนาอาชีพ เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก็ดีขึ้น สมาชิกในครอบครัวได้รับการศึกษาและมีรายได้ตามที่พึงพอใจ

การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทุกภาคส่วนมีความกระตือรือร้นอย่างมากในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันคิดวิเคราะห์และทดลองชิม แนวทางการแปรรูปปลานิลและปลายี่สกให้เป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมคิดวางแผนโดยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกวัตถุดิบ และตัดสินใจเลือกประเภทของสินค้าที่ต้องการแปรรูปตามความรู้ความสามารถในการแปรรูปอาหารและถนอมอาหารที่ผลิตจากปลา ส่วนผสมและวิธีการผลิต ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ และติดตามประเมินผลหลังจากทดลองทำ รวมถึงการคำนวณต้นทุนและประมาณการรายได้ที่จะเพิ่มขึ้น ผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จะช่วยให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการนี้ได้ตระหนักถึงประโยชน์ของการสนับสนุนกัน คุณค่าที่เกิดจากความคิดของแต่ละฝ่าย ความมีเหตุมีผลในการพัฒนาสินค้าที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์กับวัตถุดิบที่มีอยู่ จะส่งผลให้มีการพัฒนาต่อยอดความรู้และความคิดใหม่ ๆ ในทุกกระบวนการทำงาน จัดว่าเป็นการให้ประชาชนตัดสินใจร่วมกัน ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง ฟังพาดตนเองได้ และจะก่อการสร้างองค์ความรู้จากการผสมผสานความรู้ของนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้านให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ประชาสังคมที่เกิดจากการเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยความร่วมมือในการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ชุมชนในตำบลบ้านเกาะไม่เคยทำมาก่อนเพื่อเป้าหมายในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยจุดเด่นของปลายี่สกที่ดีต่อสุขภาพของคนทุกเพศทุกวัย รวมถึงผู้สูงอายุและผู้ป่วย

สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาคน ผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต รวมถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กระบวนการวิจัย และเครือข่ายประชาสังคม พบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 60.50 รองลงมาคือ เพศหญิง จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 มีอายุระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 รองลงมาคือ อายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 อายุระหว่าง 30-49 ปี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27.00 และ อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.50 รองลงมาคือ ปริญญาตรี จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001-50,000 บาท จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาคือ รายได้ 10,001-30,000 บาท จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 รายได้มากกว่า

50,000 บาท จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00 และรายได้น้อยกว่าหรือเทียบเท่า 10,000 บาท จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 และมีอาชีพเกษตรกร จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50 รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 อาชีพราชการ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 อาชีพผู้ประกอบการ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.75 และอาชีพอื่นๆ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50

2. ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.53) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.42) ด้านการมีส่วนร่วมคิด/วางแผน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.37) และด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลการดำเนินงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.44) ตามลำดับ ผลการศึกษารายด้าน พบว่า

2.1 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ ด้านการจัดการการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.68) ด้านการเงิน การระดมทุนและการลงทุน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.75) และด้านกำลังคน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

2.2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมคิด/วางแผน ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านการเงิน การระดมทุนและการลงทุน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.76) รองลงมาคือ ด้านวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.72) ด้านการจัดการการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.62) และด้านกำลังคน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

2.3 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} =$

4.17, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านการผลิต/แปรรูป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.67) รองลงมาคือ ด้านการจัดทำแผนธุรกิจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.71) ด้านการส่งเสริมการตลาด/ส่งเสริมการขาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.84) และด้านการจัดจำหน่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.63) ตามลำดับ

2.4 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลการดำเนินงาน ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ร่วมติดตามผลการดำเนินงานตามแผนธุรกิจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.76) รองลงมาคือ ร่วมเสนอแนวทางปรับปรุงหรือพัฒนาแผนในอนาคต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.78) ร่วมติดตามผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.98$, S.D. = 0.70) และร่วมกำหนดแผนการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.65) ตามลำดับ

3. ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ท่านสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.77) รองลงมาคือ ท่านสามารถออกแบบสินค้า/บรรจุภัณฑ์/ฉลากได้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.76) ท่านได้รับความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.63) และท่านได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปและการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.64) ตามลำดับ

4. ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ผลิตภัณฑ์นี้สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ปราศจากสารเคมี/สารปนเปื้อนทุกกระบวนการผลิต) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.61) รองลงมาคือ ทำให้ท่านมีสุขภาพจิตใจที่ดี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.66) ทำให้ท่านมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นมากขึ้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.59) ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความคิดเห็นอยู่ใน

ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.59) และทำให้ท่านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.57) ตามลำดับ

5. ปัจจัยการมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.780-0.825 ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดคือ การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.825 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.807 ส่วนตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุดคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.780 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า ตัวแปรการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถร่วมกันพยากรณ์ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอำนาจการทำนายผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ได้ร้อยละ 71.70 (Adjust R Square = 0.717) ที่เหลือเป็นอิทธิพลของปัจจัยอื่น สามารถนำเสนอสมการพยากรณ์ทำนายทั้งสมการคะแนนดิบได้ดังนี้

$$y = 0.604 + 0.593_{\text{การมีส่วนร่วม}} + 0.300_{\text{การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์}}$$

6. การทดสอบสมมติฐาน สรุปได้ว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ตารางที่ 13 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter แสดงว่าตัวแปรการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถร่วมกันพยากรณ์ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีอำนาจการทำนายผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ แสดงว่า การมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางบวกต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และผลจากการวิเคราะห์ทางสถิติ ตารางที่ 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ แสดงว่าการมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กัน

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ครั้งนี้ สนับสนุนการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นมากขึ้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.59) ทำให้มีสุขภาพจิตใจที่ดี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.66) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ปราศจากสารเคมี/สารปนเปื้อนทุกกระบวนการผลิต) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.61) ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} =$

4.32, S.D. = 0.59) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยไม่ต่างกันมากนัก รองลงมาคือทำมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (= 4.09, S.D. = 0.57)

ข้อเสนอแนะจากสมาชิกที่เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมในการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีความเห็นคล้าย ๆ กันเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและรับจ้าง มีข้อจำกัดด้านเวลาและตั้งใจมารับฟัง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น นักวิจัยอาจจะต้องมีขั้นตอนการให้ทุกคนลงมือปฏิบัติในกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มากยิ่งขึ้น ส่วนข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและไม่เป็นวิสาหกิจชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่คนในตำบลบ้านเกาะต้องการให้หน่วยงานภาครัฐและนักวิจัยควรมีการสัญจรไปตามบ้านของสมาชิกในแต่ละหมู่ เพื่อพัฒนาความรู้เกี่ยวกับเครือข่ายประชาสังคม เพราะเป็นเรื่องที่ดีและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อคนในชุมชนอย่างมากทั้งด้านกระบวนการผลิต การตลาด และการจัดจำหน่าย ประโยชน์ของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อแก้ปัญหาด้านกำลังคนและทักษะของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาที่วิสาหกิจชุมชนทุกแห่งต้องรับมือและยังไม่สามารถแก้ไขได้ ส่วนความคิดเห็นต่างออกไปคือเรื่องการเข้าร่วมเครือข่ายประชาสังคมที่มีอุปสรรคด้านค่าใช้จ่ายและความยากลำบากในการเดินทาง เนื่องจากหลายครั้งที่เข้าร่วมประชุมทำให้ขาดรายได้ และเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หากหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นมีงบประมาณช่วยเหลือจะทำให้ลดภาระค่าใช้จ่ายประจำวันและกระตุ้นการมีส่วนร่วมได้มากขึ้น

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าร่วมในการอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนแต่ไม่ได้เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพราะไม่มีใครชวนและไม่ทราบถึงประโยชน์ในการเข้าร่วม อีกส่วนหนึ่งไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพราะไม่มีเวลาว่างต้องทำงานประจำ เช่น ทำสวน รับจ้าง ทำงานโรงงาน และค้าขาย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อ 1. การสร้างเครือข่ายประชาสังคมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร จากการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการ เครือข่ายประชาสังคมเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ โดยมีการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และส่วนราชการระดับอำเภอ ตำบล สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และวิสาหกิจชุมชนสองแห่งในตำบลบ้านเกาะ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการทำมาหากิน การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในตำบลบ้านเกาะ และข้อเสนอแนะจากผู้บริหาร หัวหน้างานของส่วนราชการและองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 5 แห่งในพื้นที่ตำบลบ้านเกาะ พัฒนาไปสู่ความร่วมมือในการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแก้ปัญหาและข้อจำกัดเกี่ยวกับการผลิตและ

การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ทำให้ได้ข้อสรุปในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ด้วยการแปรรูปปลาน้ำจืดที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงเองด้วยอาหารจากพืชผักธรรมชาติ และเป็นผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตและความนิยมของคนไทยส่วนใหญ่ ได้แก่ พืชชาและปลายอ

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ดังกล่าว นักวิจัยและทีมนักศึกษารวบรวมข้อมูลจากการเสนอแนะของทุกฝ่าย แล้วทำการพัฒนาสูตรเพื่อให้มีรสชาติที่ถูกปากคนไทย และมีความหลากหลายสำหรับคนทุกวัย ตลอดจนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับประโยชน์ของปลาน้ำจืด (ปลานิลและปลายอ) รวมถึงการออกแบบด้านความหลากหลายเพื่อดึงดูดความสนใจประกอบกับฉลากสินค้าและตราสินค้าที่เสริมภาพลักษณ์ของการเป็นวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ทำให้สมาชิกมีรายได้เสริมและใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การพัฒนาผลิตภัณฑ์มีวัตถุประสงค์หลายประการ กว้างขวาง แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ต้องการผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างผลกำไรและเพื่อความอยู่รอด Fuller (1994)

สรุปได้ว่า ตามวัตถุประสงค์ของการสร้างเครือข่ายประชาสังคมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในตำบลบ้านเกาะ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น (32.77 - 56.52 ของเงินลงทุน) จากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชนและลูกค้าพึงพอใจในสินค้าและบริการเป็นอย่างมาก เกิดประโยชน์ต่อการบริหารการพัฒนาของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะชุมชนมีพลังของความร่วมมือส่งผลต่อการพัฒนาในอนาคต จากสมาชิกในชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นในการผลิตพืชชาและปลายอจากปลาที่เลี้ยงในพื้นที่ จนกระทั่งประสบความสำเร็จในการวางจำหน่ายและลูกค้าพึงพอใจ เป็นตัวอย่างที่ดีในการพัฒนาต่อยอดและขยายวงกว้างในการเปิดรับสมาชิกเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าผลการวิจัยครั้งนี้ ประชาสังคมและผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทุกประการ

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อ 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชน

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร ตั้งแต่การสำรวจความต้องการและความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนทุกแห่งทางโทรศัพท์และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในห้องประชุมเมื่อเริ่มลงพื้นที่เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ตลอดจนกระบวนการสร้างเครือข่ายด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของประชาสังคมกับชุมชนในตำบลบ้านเกาะ ไปพร้อมๆ กับการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ตามความต้องการและศักยภาพของชุมชน จัดว่าเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยเฉพาะความคิดเห็น

เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้นอกจากนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิด “ทุนมนุษย์” ได้แก่ ทุนทางสติปัญญา ทุนทางสังคมและทุนทางอารมณ์ไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งยังสามารถพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ขับเคลื่อนองค์กรด้วยความรู้ภายใต้ข้อจำกัดด้านจำนวนคน ทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนามากขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุดและสามารถจัดการตนเองได้ พึ่งตนเองและเข้มแข็งด้วยเครือข่ายความร่วมมือในรูปแบบของประชาสังคมที่ภาครัฐระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาชุมชน ยุกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้ร่วมกันสนับสนุนทรัพยากรและความรู้เพิ่มเติมส่วนที่ขาดได้ สิ่งสำคัญที่นักวิจัยรับรู้ได้คือกำลังใจจากความร่วมมือของนักวิจัยในฐานะตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาและประชาสังคมทุกภาคส่วนเต็มใจมาร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้เกินความคาดหมาย

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการทดลองผลิตพืชชาปลานิลและปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากชุมชน ช่วยลดการพึ่งพิงความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก จัดว่าเป็นการให้ประชาชนตัดสินใจร่วมกัน ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง พึ่งพาตนเองได้ และองค์ความรู้จากการผสมผสานความรู้ของนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้านให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ จากการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดการผสมผสานความรู้จากทฤษฎี (จากนักวิจัย) และการปฏิบัติ (จากชาวบ้าน) เข้าด้วยกัน ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ 2 ชนิดคือพืชชาปลานิล และปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่ชาวบ้านเลี้ยงเองภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถนอมอาหารและการแปรรูปเนื้อปลาสดด้วยการล้างเกลือขนาดและนึ่งผสมผสานกับองค์ความรู้สมัยใหม่ในการทำพืชชาของชาวตะวันตกมาสู่วัตถุดิบแบบไทยๆ ด้วยปลานิล สัปรด มะเขือเทศ พริกชี้ฟ้า มอสซาเรลล่าชีส และออริกานโอ โดยใช้แผ่นขนมปังและแป้งโรตีที่หาง่ายและต้นทุนต่ำกว่าแป้งพืชชา อย่างในเตาหรือกระทะ และผลิตปลายอ (ยี่สก) ผสมกับสมุนไพร (ชา ตะไคร้ ใบมะกรูด กะปิ กระชาย พริกไทยดำและพริกสด) นอกจากการพัฒนาสติปัญญาคือความรู้ ทักษะและประสบการณ์แล้ว ยังเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ในประชาสังคมและสนุกสนาน อารมณ์ดี ช่วยกัน มีความรอบคอบ เห็นอกเห็นใจกัน เพื่อให้ผลผลิตออกมาดีและรวดเร็ว ชี้ให้เห็นว่านอกจากความสุขทางใจ ในการผลิตผลงานที่ดี ไม่เคยทำมาก่อนและการช่วยเหลือกัน เห็นคุณค่าของความสัมพันธ์ บางคนไม่เคยรู้จักหรือไม่เคยคุยกันก็สนิทกันมากขึ้น และรายได้เสริมจากการขายพืชชาและปลายอสมุนไพร ยังช่วยให้ครอบครัวมีเงินใช้จ่ายใช้สอยได้มากขึ้น การสนับสนุนสถานที่ขายก็เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่หรือค่าใช้จ่ายในการเดินทางอีกด้วย

ความร่วมมือในการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นนวัตกรรมที่ชุมชนในตำบลบ้านเกาะไม่เคยทำมาก่อนเพื่อเป้าหมายในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยจุดเด่นของปลาย่อที่ดีต่อสุขภาพของคนทุกวัย รวมถึงผู้ป่วย

ความสำเร็จในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ร่วมกันและความร่วมมือของเครือข่ายประชาสังคม ได้แก่ การเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่นักวิจัย ผู้บริหารงานภาครัฐ และองค์การบริหารส่วนตำบลแลกเปลี่ยนกัน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนช่วยกันผลิตพืชชาปลาชนิดและปลาย่อ (ยี่สก) สมุนไพร จนกระทั่งนำออกจำหน่ายได้กำไรตามที่ต้องการ ถือว่าเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยความคิดสร้างสรรค์ 3 ชนิดคือพืชชาปลาชนิด และปลาย่อสมุนไพร ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่ชาวบ้านเลี้ยงในแต่ละบ้านแต่ละชุมชนมาแปรรูปผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถนอมอาหารกับองค์ความรู้สมัยใหม่ในการผลิตพืชชาของชาวตะวันตกมาสู่วัตถุดิบแบบไทยๆ ได้แก่ ปลาชนิด สับปะรดมะเขือเทศ และพริกชี้ฟ้า แป้งโรตตี/ขนมปังแผ่น มอสซาเรลล่าชีส และออริกาโน่ สามารถแก้จุดอ่อนด้านกำลังคนที่มีอยู่น้อยและส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชนด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประชาชนในหลายชุมชนในอำเภอเมืองสมุทรสาครได้มีโอกาสเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วมกันในการร่วมคิดวางแผนและตัดสินใจในการเลือกวัตถุดิบ ส่วนผสมและวิธีการผลิต ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ และติดตามประเมินผล ในระหว่างการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 3 ครั้ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากชุมชนลดการพึ่งพิงจากสังคมภายนอกให้ประชาชนตัดสินใจร่วมกัน ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง พึ่งพาตนเองได้ และจะก่อการสร้างความรู้จากการผสมผสานความรู้ของนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้านให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งยังเกิดการผสมผสานความรู้จากทฤษฎี (จากนักวิจัย) และการปฏิบัติ (จากชาวบ้าน) เข้าด้วยกัน จัดว่าเป็นการพัฒนาความรู้เดิมเรื่องการผลิตน้ำมันตะไคร้หอมกันยุงให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

ผู้บริหารหน่วยงานราชการและท้องถิ่นรวมถึงผู้นำชุมชนทุกท่านให้การสนับสนุนด้านแนวคิดในการร่วมมือของวิสาหกิจชุมชนและแนวทางพัฒนาตามความต้องการที่แท้จริง โดยเฉพาะด้านทิศทางการวิจัยสำหรับคณาจารย์และมุ่งประเด็นการพัฒนาไปที่คนรุ่นใหม่ นอกจากนั้นการเข้าร่วมการประชุม การให้สัมภาษณ์ และการเข้าร่วมการทดสอบผลิตภัณฑ์ที่พร้อมวางจำหน่าย ล้วนเป็นการให้กำลังใจสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนและทุกคนที่มาร่วมตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของประชาสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างจริงจังและจริงใจ หลังจากพัฒนาผลิตภัณฑ์แล้ว

สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนสามารถจัดการกระบวนการภายใน จำหน่ายสินค้าได้เอง ประสานงานกับ ผู้วิจัย เพื่อประเมินผล สรุป เพื่อปรับวิธีการผลิต การขาย การสื่อสารการตลาด และขนส่งตามกำลัง ความสามารถของสมาชิก

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ อำเภอ เมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นอย่างดี การ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดทุนมนุษย์ จากโครงการวิจัยนี้ เกิดจากการสนับสนุนการสร้าง เครือข่ายด้วยกิจกรรมการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวทางพัฒนา และการอบรม เชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของโครงการวิจัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นแนวคิดและปัจจัยแห่งความสำเร็จในทุกขั้นตอนของการ วิจัยตั้งแต่เริ่มต้นสำรวจข้อมูล ลงพื้นที่เพื่อทำการพัฒนาความรู้ ความสามารถ สร้างเครือข่ายประชา สังคม พัฒนาผลิตภัณฑ์ และติดตามประเมินผลจนกระทั่งจบกระบวนการวิจัย หลังจากการวาง จำหน่ายที่ทำการวิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะและจำหน่ายออนไลน์ทางเพจเฟซบุ๊ก “วิสาหกิจ ชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะ” และ “วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์งานเศษผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงหีบ” การออก ร้านจำหน่ายสินค้าในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาวันที่ 4 เมษายน 2566 ผลการพัฒนา ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชนในตำบลบ้านเกาะที่สามารถสร้าง รายได้เพิ่มขึ้นคือ พืชชำปลานิล และปลายอสมุนไพโร ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนประมาณการรายได้ไม่ น้อยกว่า 10,000 บาท/ปี/กลุ่ม หากจำหน่ายเฉพาะเทศกาล วันหยุด เสาร์อาทิตย์ และวันหยุดนักขัต ฤกษ์ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ หรือตลาดประชารัฐ บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอเมือง สมุทรสาครงานจำหน่ายสินค้าของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา งาน OTOP ของการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหรือกรมการพัฒนาชุมชน และเพจเฟซบุ๊ก ภูมิไทยบ้านเกาะ https://www.facebook.com/profile.php?id=1000_83262615271

สรุปได้ว่า โครงการวิจัยสามารถสร้างเครือข่ายประชาสังคมโดยการลงนามในข้อตกลงความ ร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาและนักวิจัยกับอำเภอเมือง สมุทรสาคร สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาครพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล และวิสาหกิจชุมชนสองแห่งในตำบลบ้านเกาะ มีส่วนร่วมคิดแนวทางแก้ปัญหาในการผลิตของชุมชน และเสนอแนวทางการพัฒนา ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพ ของชุมชนตำบลบ้านเกาะ สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น จากเครือข่ายภาคประชาสังคม ผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์จากปลาน้ำจืด ได้แก่ พืชชำปลานิล และปลายอ (ยี่สก) สมุนไพโร ซึ่งแสดงถึงความสำเร็จ ของวัตถุประสงค์และเป้าหมายการวิจัยทุกประการ โดยชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกำไร จากการ จำหน่ายพืชชำปลานิล ร้อยละ 32.77 ของต้นทุน และปลายอ ร้อยละ 56.52 ของต้นทุน

อภิปรายผล

เครือข่ายประชาสังคมที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจและมีการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และส่วนราชการระดับอำเภอ ตำบล สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และวิสาหกิจชุมชนสองแห่งในตำบลบ้านเกาะ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตั้งแต่การร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาในการทำมาหากิน การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในตำบลบ้านเกาะ และข้อเสนอแนะจากผู้บริหาร หัวหน้างานของส่วนราชการและองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พัฒนาไปสู่ความร่วมมือในการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแก้ปัญหาและข้อจำกัดเกี่ยวกับการผลิตและการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ทำให้ได้ข้อสรุปในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ด้วยการแปรรูปปลาน้ำจืดที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงเอง ได้แก่ พืชซ่าและปลายอ เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ตรงกับแนวคิดของ Fuller (1994) ที่เกิดจากการผสมผสานแนวคิดในการทำอาหารและคัดเลือกวัตถุดิบแบบไทยๆ คือปลานิล ปลายี่สก มาผสมกับรูปแบบอาหารว่างที่แทนอาหารมื้อหลักแบบพืชซ่าและปลายอที่นำมารับประทานเป็นอาหารว่างเหมือนไส้กรอกฝรั่งได้เป็นอย่างดีโดยเน้นวัตถุดิบที่ดีต่อสุขภาพของคนทุกวัย

เครือข่ายประชาสังคมที่เกิดขึ้นและมีการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกัน แสดงถึงความตั้งใจที่จะสนับสนุนซึ่งกันและกัน สื่อถึงความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นและมีเจตนาในการพัฒนาชุมชนในเครือข่ายให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดประชาสังคมที่เข้มแข็งที่ต้องมีรากฐานที่เกิดจากการมีชุมชนที่หลากหลายและเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชน ชาวบ้านสามารถร่วมแรงร่วมใจกัน ผลักดันสังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐาน ก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2565) นอกจากนั้นความสมัครใจของทุกฝ่ายแสดงถึงพลังของประชาสังคมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคมร่วมกันส่วนราชการ เนื่องจากประชาสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีจิตสำนึกร่วมกันในการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่รูปแบบราชการ และจะส่งผลให้สังคมหรือชุมชนนั้นเข้มแข็ง สอดคล้องกับแนวคิดประชาสังคมของ สุนทรนิมิตกุล (2544)

การมีส่วนร่วมของภาครัฐระดับจังหวัด อำเภอและตำบลควรมีบทบาทชัดเจนในการเป็นผู้สนับสนุนและเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ หลีกเลี่ยงการชี้แนะและการให้โดยต่างฝ่ายต่างทำงานของ

ตนเอง แนวคิดการร่วมมือกันในลักษณะของประชาสังคมจึงเป็นการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมลงมือทำโดยความเต็มใจ บูรณาการทรัพยากรที่แต่ละฝ่ายมี ได้แก่ วัตถุดิบ ความรู้ ความชำนาญ กำลังคน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งภาครัฐสามารถใช้งบประมาณสนับสนุนด้วยการเชิญวิทยากรที่เชี่ยวชาญมาสอนชาวบ้าน หรือจัดเตรียมวัตถุดิบหรือวัสดุที่เป็นเครื่องมือในการแปรรูป หรือกำลังคนที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาชุมชนมาอำนวยความสะดวกในกิจกรรมการพัฒนา ประสานงานหรือช่วยด้านการประชาสัมพันธ์ เช่นเดียวกับแนวคิดของสุดจิต นิมิตรกุล (2544) ซึ่งเขาได้วิเคราะห์แนวคิดประชาสังคมของนักวิชาการไทยและต่างชาติหลายแง่มุมแล้วสรุปว่า ประชาสังคมเน้นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นภาคราชการ องค์กรพัฒนาชุมชน ภาคธุรกิจนักวิชาการ และองค์กรประชาชน ซึ่งตรงกับการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ที่ นักวิจัยได้ร่วมมือกับนายอำเภอวางแผนทิศทางการพัฒนาในอนาคต มุ่งพัฒนาทักษะฝีมือของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตามศักยภาพและความต้องการของพวกเขา โดยมีพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ สภาเกษตรกรฯ และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ อำนวยความสะดวกทั้งด้านสถานที่ ภาชนะเครื่องต้มและอาหารว่าง เจ้าหน้าที่มาร่วมสังเกตการณ์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรสชาติของพิซซาปลาเนลและลูกชิ้นปลา แสดงถึงพื้นฐานความร่วมมือที่เข้มแข็งของทุกฝ่าย สอดคล้องกับแนวคิดประชาสังคมของสุดจิต นิมิตรกุล (2544) ที่ว่า พลังของประชาสังคมเกิดจากการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคมร่วมกันส่วนราชการ เนื่องจากประชาสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีจิตสำนึกร่วมกันในการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่รูปแบบราชการ และจะส่งผลให้สังคมหรือชุมชนนั้นเข้มแข็ง

จากผลของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยความร่วมมือกันตั้งแต่การเสนอความต้องการ ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนและการทำมาหากินของครอบครัว การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และการสนับสนุนกำลังคนและวัตถุดิบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของความร่วมมือในรูปแบบของประชาสังคมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของชูชาติ พ่วงสมจิตร (2557) ซึ่งกล่าวไว้ว่าพลังของการพัฒนาที่สามารถขับเคลื่อนกลไกการทำงานด้วยศักยภาพของชุมชนอย่างแท้จริง ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพราะเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และมุ่งสร้างพลังอำนาจให้กับประชาชน โดยทุกขั้นตอนมีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วมด้วย นอกจากนั้น พลังของความร่วมมือที่เกิดจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงรวมถึงท้องถิ่น ล้วนมีพลังทั้งด้านการเมืองและการปกครองที่ส่งผลต่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นในมิติของการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน

และวิสาหกิจชุมชนเพราะความน่าเชื่อถือและไว้วางใจกันได้ด้วยความสัมพันธ์ที่มีภาครัฐและท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นทางการ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยของวีรชาติ ภัคดี (2566) ซึ่งสรุปไว้ว่า รัฐและการเมืองมีส่วนสร้างท้องถิ่นเป็นอย่างมากในสังคมประเทศไทย ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับความเกี่ยวข้องของदानพลเมืองและการมีส่วนร่วม ด้วยกระแสพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะนักการเมืองท้องถิ่นที่ทำงานเพื่อพัฒนาคนและเปลี่ยนความเข้าใจเชิงปัจเจกมาเป็นชุมชนมากขึ้น จำเป็นต้องร่วมกันสร้างการเมืองของพลเมืองให้เข้มแข็งและกว้างขวางยิ่งขึ้น ในความหมายของการสร้างสาธารณชนนิยมที่เน้นการสร้างพลเมือง (Civic Republicanism) ซึ่งตรงกับจุดประสงค์ของการสร้างเครือข่ายประชาสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในการทำมาหากินและคุณภาพชีวิต

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการทดลองผลิตพืชข้าปลานิลและปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากชุมชน ช่วยลดการพึ่งพิงความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก จัดว่าเป็นการให้ประชาชนตัดสินใจร่วมกัน ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง พึ่งพาตนเองได้ และจะก่อการสร้างความรู้จากการผสมผสานความรู้ของนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้านให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ จัดว่าเป็นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้และยังเป็นการส่งเสริมความสามารถของทุกคนให้มีส่วนร่วมและมีความเท่าเทียมกัน (อมาวสี อัมพันศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา, 2560) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งยังเกิดการผสมผสานความรู้จากทฤษฎี (จากนักวิจัย) และการปฏิบัติ (จากชาวบ้าน) เข้าด้วยกัน จัดว่าเป็นการพัฒนาความรู้เดิมเรื่องการผลิตน้ำมันตะไคร้หอมกันยุงให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ 2 ชนิดคือพืชข้าปลานิล และปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่ชาวบ้านเลี้ยงในแต่ละบ้านแต่ละชุมชนมาแปรรูปผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถนอมอาหารกับองค์ความรู้สมัยใหม่ในการผลิตพืชข้าของชาวตะวันตกมาสู่วัตถุดิบแบบไทยๆ ได้แก่ ปลานิล สัปรด มะเขือเทศ และพริกชี้ฟ้า แป้งโรตีสี/ขนมปังแผ่น มอสซาเรลล่าชีส และออริกาโน่

ประชาสังคมที่เกิดจากการเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามตัวแปรที่สามารถวัดคุณภาพชีวิตของ Wallance (1974) และองค์การอนามัยโลก (สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์สุขภาพวิถีชีวิตไทย, 2561) ได้แก่ การมีสติปัญญาร่างกายและอารมณ์ดี มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน สามารถติดต่อกับบุคคลได้ทุกคน มีการพัฒนาเศรษฐกิจหรือรายได้เพิ่มขึ้น และมีความมั่นคงปลอดภัยจากการทำมาหากินโดยได้รับการสนับสนุนกำลังคน สถานที่ และทุนบางส่วนจากทุกภาคส่วนในประชาสังคมนี้ ความร่วมมือในการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ชุมชนในตำบลบ้านเกาะไม่เคยทำมาก่อนเพื่อเป้าหมายในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยจุดเด่นของปลายอที่ดีต่อสุขภาพของคนทุกเพศทุกวัย รวมถึงผู้สูงอายุและผู้ป่วย

อีกทั้งสมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Loewenson, Laurell, Hogstedt, D'ambrouso, & Shroff (2014) ที่ว่าการวิจัยที่เป็นกระบวนการผลิตสิ่งใดๆ จากการกระจายความรู้ มีเป้าหมายปรับปรุงขีดความสามารถและการปฏิบัติ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในทางปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริงทางสังคมผ่านนักวิจัย กลุ่มผู้มีส่วนร่วมและกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบ มีส่วนร่วมถึงประเด็นปัญหาตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ ผลของการวิจัย การเจริญเติบโตและการพัฒนาของผู้มีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญในการออกแบบผลลัพธ์ที่ต้องการ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนสามารถจัดการกระบวนการภายใน จำหน่ายสินค้าได้เอง ประสานงานกับผู้วิจัย เพื่อประเมินผล สรุป เพื่อปรับวิธีการผลิต การขาย การสื่อสารการตลาด และขนส่งตามกำลังความสามารถของสมาชิก สอดคล้องกับแนวคิดของ Marshall & Rossman (2016) ว่า กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือการจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์โดยการมีส่วนร่วม และการจัดการแก้ปัญหา กำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า การสะท้อนกลับและการเลือกปฏิบัติ โดยพิจารณาทางเลือกของปฏิบัติการและแนวทางการจัดการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ดำเนินการและการประเมินผล การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ การตรวจสอบ การแบ่งปันความรู้ใหม่ เขียนสรุปรายงาน และหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อสรุป ตามหลักการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน พวงสมจิตร (2557) คือ ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริม ยกระดับและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเขา ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง ให้ความรู้ที่เหมาะสมกับชาวบ้าน และนำไปใช้ได้เหมาะสม เห็นปัญหาของชาวบ้าน ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี

จากการสร้างเครือข่ายประชาสังคมและความร่วมมือหลักจากสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ชี้ให้เห็นถึงผลของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จากการเพิ่มความรู้และฝึกปฏิบัติเพื่อเพิ่มทักษะในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ไม่เคยทำมาก่อน (นวัตกรรมของชุมชน) ทำให้สมาชิกที่เข้าร่วมลงมือปฏิบัติ ทั้งการช่างซ่อมและแปรงโรตี การเตรียมวัตถุดิบและนำมาจัดวางบนขนมปังและแปรงโรตี ก่อนนำเข้าเตาอบหรือเตาอย่าง ล้วนเกิดกระบวนการเรียนรู้ เพิ่มพูนความรู้และเพิ่มทักษะในการทำอาหารไปพร้อมๆ กัน รวมถึงผู้เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติที่ให้กำลังและสังเกตการณ์ระหว่างผลิตได้รับความรู้เช่นกัน สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสุดถนอม ต้นเจริญ (2564, น.46) ที่ได้สรุปไว้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือการทำให้มนุษย์เจริญมีศักยภาพมากขึ้นจนกลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าในสังคมและในประเทศ เป็นกรอบและกระบวนการในการพัฒนาตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้น โดยการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรนั้น

การร่วมมือกันของภาครัฐ ท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน เป็นการสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมและการผลิตของชุมชน โดยเฉพาะการเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนจะสร้างความมั่นใจแก่คนในชุมชนว่า การจัดสรรผลประโยชน์มีความยุติธรรม โปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับวิสาหกิจชุมชนโดยมีหน่วยงานภาครัฐระดับอำเภอและตำบลช่วยเหลือเรื่องความรู้ ทรัพยากรที่ขาดแคลน แนะนำแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ จัดว่าเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับการจัดการชุมชนด้วยแนวคิดประชาสังคมของเสกสรรค์ ท้าวทุมมา (2563) วิจัยเรื่อง การจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการประชาสังคมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งพบว่า การจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการประชาสังคม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) ความเข้มแข็ง ความเข้มแข็งประกอบด้วยความเริ่มจากความเข้มแข็งของผู้นำของทั้ง 5 ชุมชนที่เป็นผู้พร้อมที่จะขับเคลื่อนให้ชุมชนมีการจัดการที่ดี (2) ความยั่งยืน จากความเข้มแข็งที่ชุมชนมี จากคนชุมชนร่วมมือกันสืบสาน รักษา ต่อยอด (3) การพัฒนา การส่งเสริมให้ทั้ง 5 ชุมชนดีขึ้น ส่งเสริมให้ชุมชนมี ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจ ส่งเสริมความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น (4) กระบวนการประชาสังคม ทั้ง 5 ชุมชน รวมกลุ่มกันช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันวางแผน และทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถพัฒนาศักยภาพของชุมชนแต่ละชุมชน เพื่อเชื่อมโยงไปยังชุมชนอื่นๆได้

ความร่วมมือของแต่ละฝ่ายในโครงการวิจัยครั้งนี้ สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยกิจกรรมการฝึกอบรม การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์กร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัย ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น และสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน นำไปสู่สถานะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในแบบของประชาสังคม เสมือนการสร้างหุ่นส่วนการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของสุดถนอม ต้นเจริญ (2564) ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือการทำให้มนุษย์เจริญมีศักยภาพมากขึ้น เป็นกรอบและกระบวนการในการพัฒนา ส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้น โดยการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรนั้น อาจทำได้หลายวิธีหรือหลายกระบวนการตั้งแต่การฝึกอบรม การศึกษาผ่านการเรียนการสอน และการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างกัน กระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในงาน ศักยภาพในคน มีความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ด้วยความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ นอกจากนั้นการพัฒนาความรู้ความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ครั้งนี้ จัดว่าเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านสติปัญญา ซึ่ง William R. Tracey ให้ความหมายไว้ว่า ทุนมนุษย์คือผลตอบแทนที่องค์กรได้รับจากความจงรักภักดีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความพยายาม ความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของบุคลากรในองค์กร ผลผลิตของพนักงานที่สูงขึ้น

จะนำไปสู่ผลผลิตและผลประกอบการของหน่วยงานและขององค์กรเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์, 2551) ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับทุนมนุษย์ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ร่วมมือกับทีมวิจัยในครั้งนี้

ความสำเร็จในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ร่วมกันและความร่วมมือของเครือข่ายประชาสังคม ได้แก่ การเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่นักวิจัย ผู้บริหารงานภาครัฐ และองค์การบริหารส่วนตำบลแลกเปลี่ยนกัน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนช่วยกันผลิตพืชข้าปลาและปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร สอดคล้องกับผลการวิจัยของบุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล (2561) ซึ่งศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาน้ำจืดแม่สมศรี ต.ทุ่งลุยลาย อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ พบว่า แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนจะเน้นหนักไปทางด้านการสร้างตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักและจดจำ ความน่าเชื่อถือ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีจุดเด่นและสร้างความแตกต่าง จนกระทั่งนำออกจำหน่ายได้กำไรตามที่ต้องการ ถือว่าเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยความคิดสร้างสรรค์ สามารถแก้จุดอ่อนด้านกำลังคนที่มีอยู่น้อยและส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุดถนอม ต้นเจริญ (2566) ซึ่งพบว่าศักยภาพของชุมชนส่งผลต่อความพร้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ขึ้นอยู่กับผู้นำและความเข้มแข็งของกลุ่ม ซึ่งเป็นผลมาจากความคิดสร้างสรรค์ และมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญมากในการสร้างเครือข่าย เช่นเดียวกับผลการวิจัยของอนุวัฒน์ ชมภูปัญญาและธันธสกา โรจนตระกูล (2565) พบว่าการพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ปัจจัยที่นำไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จสามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนให้เข้มแข็งที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในชุมชน เช่นเดียวกับจุดเริ่มต้นของการศึกษาคั้งนี้ การมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

โดยภาพรวมตั้งแต่เริ่มต้น การศึกษาและทำความเข้าใจบริบทชุมชน สภาพการณ์ดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเป็นเรื่องจำเป็นและส่งผลต่อแผนงานวิจัย ข้อมูลที่ชี้แจงในการประชุมเครือข่ายความรู้ความสามารถที่สมาชิกในชุมชนต้องการและจำเป็นต้องมี รวมถึงศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการทำมาหากิน การค้าขายผลผลิตทางการเกษตรและการปะมง เพื่อวางแผนการประชุมและอบรมเชิงปฏิบัติการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งเรื่องการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น การแบ่งงานกันทำตามความถนัดหรือความชอบ และการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ตลอดจนการประเมินผลสำเร็จด้วยการจำหน่ายสินค้าและมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนตามที่เพชรอำไพ มงคลจิระเดช ศุภรานันท์ ดลโสภณ สุชาติดา กิจเกิดแสง และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2557) ได้สรุปไว้ว่ามี 5 แบบจำลองขั้นตอนในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่เริ่มการศึกษาและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนก่อนที่

จะให้ความรู้ และวางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผล เช่นเดียวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ สมบัติ นามบุรี (2562) ซึ่งกล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนต้องมาจากความสมัครใจ ฟังพอใจ และ ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

องค์ความรู้ใหม่

จากความร่วมมือในรูปแบบในการวิจัยครั้งนี้ทำให้สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่คือปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต ได้แก่ ความร่วมมือในรูปแบบ ประชาสังคมและความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเพิ่มคุณค่าสินค้าจากภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญา สากล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 นักวิจัย ภาครัฐ และชุมชน สามารถนำผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปพัฒนาต่อยอดด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และช่องทางการจัดจำหน่ายให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

1.2 การแก้ไขจุดอ่อนด้านกำลังคน ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและผู้นำชุมชน สามารถขยายเครือข่าย ทรัพยากรและประชาสัมพันธ์ความสำคัญของ ประชาสังคมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ต้องการความช่วยเหลือ ทั้ง ด้านการพัฒนาอาชีพ และรายได้ รวมถึงการสนับสนุนกำลังคนเพื่อการแก้ไขจุดอ่อนที่เป็นต้นเหตุของ จุดอ่อนด้านกำลังการผลิตและการตลาดออนไลน์ โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้และกำลังคนเพื่อการ พัฒนารูปแบบการสื่อสารการตลาด ซึ่งมีผลกระทบต่อและขยายสำหรับสินค้าทุกชนิดของชุมชน และวิสาหกิจชุมชน

1.3 หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น ด้านการสร้างงานเพิ่มรายได้ โดยสำรวจข้อมูลจริงของแต่ละ หมู่บ้านร่วมกับนักวิจัย เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาได้ตรงจุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สถาบันการศึกษาควรสนับสนุนการพัฒนางานวิจัยต่อยอดผลการวิจัยเพื่อการพัฒนา เครือข่ายประชาสังคมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ร่วมกับภาครัฐและท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านการ สร้างความร่วมมือของคนรุ่นใหม่ร่วมกับสถาบันการศึกษา

2.2 นักวิจัยควรศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาชุมชน พร้อมๆ กับการลงพื้นที่เพื่อ
 จูงใจให้คนรุ่นใหม่เข้าร่วมในกระบวนการวิจัยและเครือข่ายประชาสังคม จะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนใน
 พื้นที่ที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองที่ยั่งยืนได้

บรรณานุกรม

- กมล สุดประเสริฐ. (2540). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
 โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2548). *ขับเคลื่อนวาระสุขภาวะไทย: ประชาสังคมกับการปฏิรูประบบ
 สุขภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทสร้างสื่อ จำกัด.
- จิรนนท์ จันทร์คง, พิมพ์ตะวัน งามเจริญกุล, ภาณุพงศ์ อ่อนมาก, สาวิตรี ทองกอบ, ธนภฤต ไฉ้จาบ,
 ฮาซันอักริม ดงนะเต็ง และอุสมาน หวังสนิ. (2564). บทบาทขององค์กรประชาสังคมต่อการ
 พัฒนาพื้นที่ในจังหวัดตรัง. *วารสารการบริหารปกครอง*, 10(1), 573-597.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2557). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. เอกสารการสอนชุดวิชา. 23721 การ
 วิจัยการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2547). *ประชากรกับการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ทิวา มั่งน้อย ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. สำนักทางจิตวิทยาต่อชุมชน.
วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 7(1), 441-454.
- บุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญา
 ในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูป
 ปลาน้ำจืดแม่สมศรี ต.ทุ่งลุยลาย อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ขอนแก่น*, 10(2), 206-230. สืบค้นจาก [file:///C:/Users/Admin/Downloads/joyjeeangk,+%23%23default.groups.name.editor%23%23,+11+%E0%B8%9A%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B9%8C%20\(1\)](file:///C:/Users/Admin/Downloads/joyjeeangk,+%23%23default.groups.name.editor%23%23,+11+%E0%B8%9A%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B9%8C%20(1))
- เพชรอำไพ มงคลจิระเดช ศุภรานันท์ ดลโสภณ สุชาติดา กิจเกิดแสง และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2557).
 กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน
 เขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*

- ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 7(1), 586-598. สืบค้นจาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/download/27376/23344/60282>
- พัชร พิธิ์ และพสุ ชัยเวฬุ. (2564) การเปลี่ยนแปลงฉบับปล้นทางดิจิทัลในช่วงเวลาแห่งการแพร่ระบาดและความไม่แน่นอน. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 15(1), 298-308.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2558). *ปรัชญาการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภารัตน์ศิริรินทร์ จ้อยกัณฑ์. (สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2565).
- วีรชาติ ภัคดี. (2566). การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทย บนความหลากหลายทางวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1), 176-191.
- สถาบันพัฒนาประชาสังคม. (2559). แนวคิดเรื่องประชาสังคม. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/mK74D>
- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. แนวคิดเรื่องประชาสังคม. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2565 จาก https://www.ldi.or.th/2016/08/24/%E0%B9%81%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%84%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/%E0__%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/
- สุดจิต นิมิตรกุล. (2544). ความสำคัญและแนวคิดประชาสังคม กับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารดำรงราชานุภาพ*, 1(1), 53-59, สืบค้นจาก <http://www.stabundamrong.go.th/base/j5.7.pdf>
- สุดถนอม ต้นเจริญ, นงนุช อุณอนันต์, สุรียา พันธโกศล. (2563). การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากผ้าทอตามอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุพรรณบุรี. *รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติวิจัยรำไพพรรณณี ครั้งที่ 14 “วิจัยนวัตกรรม สร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมอย่างยั่งยืน”*, 492-502. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณณี.
- สุดถนอม ต้นเจริญ. (2563). ศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ*, 7(2), 71-78.
- สุดถนอม ต้นเจริญ. (2564). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับผู้ประกอบการ*. กรุงเทพฯ: สมายพรีนติ้ง.
- สุดถนอม ต้นเจริญ. (2565). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์และตราสินค้า*. กรุงเทพฯ: สมายพรีนติ้ง.
- สุดถนอม ต้นเจริญ. (2566). การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 10(1), 45-52.

- สุภางค์ จันทวานิช. (2547). *พฤติกรรมรวมหมู่ในสังคมและวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา ยี่อราน และศิริไลซ์ วรรณรัตน์จิตร. (2561). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่ความสำเร็จ การเปลี่ยนแปลงนโยบายในระบบสุขภาพ. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 5(2), 288-300.
- สมจินตนา คุ่มภัย. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลที่บูรณาการแผนชุมชนสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 9(2), 733-748.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดสมุทรสาคร. (2561). แผนที่จังหวัดสมุทรสาคร. สืบค้นจาก <http://www.sakhonline.com/news/2017/?p=7080>
- สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร. (2566). จังหวัดสมุทรสาคร. สืบค้นจาก https://www.samutsakhon.go.th/_new/files/com_news_devpro1/2023-02_d2eb329e2082486.pdf
- วสุกิจจ์ เหล่าอินทร์. (2563). การจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการประชาสังคมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(9), 22-34.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(1), 183-197.
- เสกสรร ท้าวทุมมา (2563). รายงานการวิจัย เรื่อง การจัดการชุมชนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการประชาสังคมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.). สืบค้นจาก <http://www.cmruir.cmru.ac.th/handle/123456789/2189>
- สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์สุขภาพวิถีชีวิตไทย สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2561). คู่มือประกอบการพิจารณา ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ พ.ศ. 2561. สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ. (2563). ข้อมูลและรายละเอียดชุมชน. สืบค้นจาก <http://bankao.go.th/public/texteditor/data/index/menu/501>
- อมาวสี อัมพันศิริรัตน์, และพิมพ์มล วงศ์ไชยา. (2560). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: ลักษณะสำคัญและการประยุกต์ใช้ในชุมชน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36(6), 192-202.

- อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และธันส์ตา โจนตรระกุล. (2565). การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. *Journal of Modern Learning Development*, 7(8), 414-430.
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. (2551). *กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอชอาร์เซ็นเตอร์.
- Cohen, J. and Uphoff, N. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity', *World Development*, 8: 213-235. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/4897194_Participation's_Place_in_Rural_Development_Seeking_Clarity_Through_Specificity
- Cribb, G. (2006). *Human Resource Development: a strategic approach*. Queensland, Australia: Bond University. Retrieved from file:///C:/Users/Admin/Downloads/Human_Resource_Development_a_Strategic_A.pdf
- Fuller, G.W. (1994). *New product development from concept to marketplace*. Boca Raton FL: CRC Press.
- Gratton, L. & Ghoshal, S. (2003). Managing personal human capital new ethos for the volunteer employee. *European Management Journal*, 21, 1-10.
- Loewenson R., Laurell A. C., Hogstedt C., D'ambrouso L, Shroff Z (2014). *Participatory action research in health systems: A methods reader*. Canada: Equinet.
- Marshall, C. & Rossman, G. (2016). *Designing qualitative research*. (6th Ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Wallance, 1974). Identification of quality of life indicators for use in family planning programs in developing countries. The Pennsylvania State University ProQuest Dissertations Publishing. Retrieved from <https://www.proquest.com/openview/379c5be09d09a7c8bc64f11b5d2315e6/1?cbl=18750&diss=y&pq-origsite=gscholar&parentSessionId=7fXSG5O9dR%2BDaaKiO8YgAfWW%2BTiPXABz5rLzAbRDGdY%3D>

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม
อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

คำชี้แจง ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามนี้เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมุ่งหวังให้วิสาหกิจชุมชนของท่านมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเกิดความความเข้มแข็งด้วยการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดแสดงความคิดเห็นตามที่ท่านเห็นสมควร ทั้งนี้ ข้อมูลทั้งหมดจะเป็นความลับ ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการรายงานผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย:

1. เพื่อสร้างเครือข่ายประชาสังคมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชน

ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุตถนอม ตันเจริญ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 30 ปี 30-49 ปี 50-59 ปี 60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
4. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท 10,001 - 30,000 บาท
 30,001 - 50,000 บาท มากกว่า 50,000 บาท
5. อาชีพ ผู้ประกอบการ รับจ้าง สมาชิกวิสาหกิจชุมชน
 ราชการ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ประเด็นการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. ร่วมวิเคราะห์ปัญหา					
ด้านกำลังคน					
ด้านการเงิน การระดมทุนและการลงทุน					
ด้านวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์					
ด้านการจัดการการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย					
2. ร่วมคิด/วางแผน					
ด้านกำลังคน					
ด้านการเงิน การระดมทุนและการลงทุน					
ด้านวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์					
ด้านการจัดการการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย					
3. ร่วมดำเนินการ					
ด้านการผลิต/แปรรูป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์					
ด้านการจัดจำหน่าย					
ด้านการส่งเสริมการตลาด/ส่งเสริมการขาย					
ด้านการจัดทำแผนธุรกิจ					
4. ร่วมกระบวนกรประเมินผลการดำเนินงาน					
ร่วมกำหนดแผนการประเมินผลการปฏิบัติงาน					
ร่วมติดตามผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์					
ร่วมติดตามผลการดำเนินงานตามแผนธุรกิจ					
ร่วมเสนอแนวทางปรับปรุงหรือพัฒนาแผนในอนาคต					

ส่วนที่ 3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์)

ประเด็นการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)

1. ท่านได้รับความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์					
2. ท่านสามารถออกแบบสินค้า/บรรจุภัณฑ์/ฉลากได้					
3. ท่านได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปและการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์					
4. ท่านสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้					

ส่วนที่ 4 ผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน (ยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต)

ผลการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น					
2. ทำให้ท่านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี					
3. ทำให้ท่านมีสุขภาพจิตใจที่ดี					
4. ทำให้ท่านมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นมากขึ้น					
5. ผลิตภัณฑ์นี้สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ปราศจากสารเคมี/สารปนเปื้อนทุกกระบวนการผลิต)					

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ

การมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชน .....

.....

การมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย .....

.....

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม .....

.....

*****

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านกรุณาตอบแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิจัยต่อไป

แบบสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม

สำหรับประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม
อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

---

1. การมีส่วนร่วมของประชาสังคมกับการพัฒนาชุมชน
  - 1.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการสร้างความร่วมมือแบบประชาสังคม ระหว่าง ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และภาคประชาชน
  - 1.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการสร้างความร่วมมือแบบประชาสังคม ระหว่าง ภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และภาคประชาชน
  - 1.3 ท่านต้องการเข้าร่วมในกลุ่มการสร้างเครือข่าย ภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชนและภาคประชาชน เพื่อการสร้างงานเสริมรายได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
2. หากท่านเข้าร่วมเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น ท่านยังต้องการความช่วยเหลือด้านอื่นอีกหรือไม่ อย่างไร
3. ท่านมีความรู้หรือความสามารถในการสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของตำบลบ้านเกาะ ด้านใดบ้าง
4. ท่านคิดว่าชุมชนยังขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
5. ท่านคิดว่าชุมชนตำบลบ้านเกาะควรพัฒนาความสามารถ (ทักษะ) ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
6. ท่านคิดว่าชุมชนตำบลบ้านเกาะควรพัฒนาอะไรเพื่อสร้างงานและรายได้เพิ่มขึ้น
7. ท่านคิดว่าหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นใด มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนในตำบลบ้านเกาะ กรุณายกตัวอย่าง

ตารางวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแบบสอบถาม
การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม
อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

รายการขอความคิดเห็น	ประมาณค่าความคิดเห็น ของผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					ค่า IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5		
1. ร่วมวิเคราะห์ปัญหา							
ด้านกำลังคน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ด้านการเงิน การระดมทุนและการลงทุน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ด้านวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ด้านการจัดการการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
2. ร่วมคิด/วางแผน							
ด้านกำลังคน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ด้านการเงิน การระดมทุนและการลงทุน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ด้านวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ด้านการจัดการการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
3. ร่วมดำเนินการ							
ด้านการผลิต/แปรรูป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ด้านการจัดจำหน่าย	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ด้านการส่งเสริมการตลาด/ส่งเสริมการขาย	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ด้านการจัดทำแผนธุรกิจ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
4. ร่วมกระบวนการประเมินผลการดำเนินงาน							
ร่วมกำหนดแผนการประเมินผลการปฏิบัติงาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ร่วมติดตามผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ร่วมติดตามผลการจัดทำแผนธุรกิจ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
ร่วมดำเนินการตามแผนธุรกิจ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้

$$\begin{aligned} \text{ค่า IOC} &= \frac{1.0+1.0+1.0+1.0+1.0+1.0+1.0+1.0+1.0+1.0+1.0+1.0+1.0+1.0+1.0}{16} \\ &= \frac{16}{16} = 1 \end{aligned}$$

สรุปว่า ข้อคำถามในแบบสอบถามเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ข้ามส่วนที่ 3 และ 4 หากท่านไม่ได้เข้าร่วมในการประชุม/อบรมของโครงการวิจัยนี้

ส่วนที่ 3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์)

รายการขอความคิดเห็น	ประมาณค่าความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					ค่า IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5		
1. ท่านได้รับความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
2. ท่านสามารถออกแบบสินค้า/บรรจุภัณฑ์/ฉลากได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
3. ท่านได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปและการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
4. ท่านสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้

$$\begin{aligned} \text{ค่า IOC} &= \frac{1.0+1.0+1.0+1.0}{4} \\ &= \frac{4}{4} = 1 \end{aligned}$$

สรุปว่า ข้อคำถามในแบบสอบถามเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ส่วนที่ 4 ผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (ยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต)

รายการขอความคิดเห็น	ประมาณค่าความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					ค่า IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5		
1. ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
2. ทำให้ท่านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
3. ทำให้ท่านมีสุขภาพจิตใจที่ดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
4. ทำให้ท่านมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นมากขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
5. ผลิตภัณฑ์นี้สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ปราศจากสารเคมี/สารปนเปื้อนทุกกระบวนการผลิต)	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้

$$\begin{aligned} \text{ค่า IOC} &= \frac{1.0+1.0+1.0+1.0+1.0}{5} \\ &= \frac{5}{5} = 1 \end{aligned}$$

สรุปว่า ข้อคำถามในแบบสอบถามเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

	สำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
	เอกสารแสดงความยินยอมเข้าร่วมในโครงการวิจัย (Informed Consent Form)

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาสังคม อำเภอเมืองสมุทรสาคร
จังหวัดสมุทรสาคร

วันที่ทำยินยอม วันที่.....9.....เดือน.....พฤษภาคม.....พ.ศ.....2566.....

ข้าพเจ้า ...นางวรรณ วิมานจันทร์ ..... ประธานวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์งานศพผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงหีบ
ที่อยู่.....29/31 หมู่ 7 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร.....ได้อ่านรายละเอียด
จากเอกสารข้อมูลสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยวิจัยที่แนบมาฉบับวันที่.....9 พ.ค.66..... และข้าพเจ้ายินยอม
เข้าร่วมโครงการวิจัยโดยสมัครใจ

ข้าพเจ้าได้รับสำเนาเอกสารแสดงความยินยอมเข้าร่วมในโครงการวิจัยที่ข้าพเจ้าได้ลงนาม และ วันที่ พร้อม
ด้วยเอกสารข้อมูลสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ทั้งนี้ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมให้ทำการวิจัยนี้ ข้าพเจ้าได้รับการ
อธิบายจากผู้วิจัยถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระยะเวลาของการทำวิจัย วิธีการวิจัย อันตราย หรืออาการที่อาจเกิดขึ้น
จากการวิจัย หรือจากยาที่ใช้ รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัย และแนวทางรักษาโดยวิธีอื่นอย่างละเอียด
ข้าพเจ้ามีเวลาและโอกาสเพียงพอในการซักถามข้อสงสัยจนมีความเข้าใจอย่างดีแล้ว โดยผู้วิจัยได้ตอบคำถามต่าง ๆ
ด้วยความเต็มใจไม่ปิดบังซ่อนเร้นจนข้าพเจ้าพอใจ

ข้าพเจ้ารับทราบจากผู้วิจัยว่าหากเกิดอันตรายใด ๆ จากการวิจัยดังกล่าว ข้าพเจ้าจะได้รับการรักษาพยาบาล
โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะบอกเลิกเข้าร่วมในโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งเหตุผล และการบอกเลิก
การเข้าร่วมการวิจัยนี้ จะไม่มีผลต่อการรักษาโรคหรือสิทธิอื่น ๆ ที่ข้าพเจ้าจะพึงได้รับต่อไป

ผู้วิจัยรับรองว่าจะเก็บข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้าเป็นความลับ และจะเปิดเผยได้เฉพาะเมื่อได้รับการยินยอม
จากข้าพเจ้าเท่านั้น บุคคลอื่นในนามของบริษัทผู้สนับสนุนการวิจัย คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน
อาจได้รับอนุญาตให้เข้ามาตรวจสอบและประมวลผลข้อมูลของข้าพเจ้า ทั้งนี้จะต้องกระทำไปเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบ
ความถูกต้องของข้อมูลเท่านั้น โดยการตกลงที่จะเข้าร่วมการศึกษานี้ข้าพเจ้าได้ให้คำยินยอมที่จะให้มีการตรวจสอบ
ข้อมูลประวัติทางการแพทย์ของข้าพเจ้าได้

ผู้วิจัยรับรองว่าจะไม่มีการเก็บข้อมูลใด ๆ เพิ่มเติม หลังจากที่ข้าพเจ้าขอยกเลิกการเข้าร่วมโครงการวิจัยและ
ต้องการให้ทำลายเอกสารและ/หรือ ตัวอย่างที่ใช้ตรวจสอบทั้งหมดที่สามารถสืบค้นถึงตัวข้าพเจ้าได้

ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะตรวจสอบหรือแก้ไขข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้าและสามารถยกเลิกการให้
สิทธิในการใช้ข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้าได้ โดยต้องแจ้งให้ผู้วิจัยรับทราบ

AF 10-06

ข้าพเจ้าได้ตระหนักว่าข้อมูลในการวิจัยรวมถึงข้อมูลทางการแพทย์ของข้าพเจ้าที่ไม่มีการเปิดเผยชื่อ จะผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การเก็บข้อมูล การบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกและในคอมพิวเตอร์ การตรวจสอบ การวิเคราะห์ และการรายงานข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการ รวมทั้งการใช้ข้อมูลทางการแพทย์ในอนาคตหรือการวิจัยทางด้านเภสัชภัณฑ์ เท่านั้น

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นและมีความเข้าใจดีทุกประการแล้ว ยินดีเข้าร่วมในการวิจัยด้วยความเต็มใจ จึงได้ลงนามในเอกสารแสดงความยินยอมนี้

 (นางอรุณศรี) (นางพ.จ.ว.ช.ว.) ลงนามผู้ให้ความยินยอม
 ชื่อผู้ยินยอมตัวบรรจง
 วันที่ 9 เดือน 11.11 พ.ศ. 2566

ข้าพเจ้า ยินยอม
 ไม่ยินยอม

 (นางอรุณศรี) (นางพ.จ.ว.ช.ว.) ลงนามผู้ให้ความยินยอม
 ชื่อผู้ยินยอมตัวบรรจง
 วันที่ 9 เดือน 11.11 พ.ศ. 2566

ข้าพเจ้าได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย อันตราย หรืออาการไม่พึงประสงค์หรือ ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการวิจัย หรือจากยาที่ใช้ รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยอย่างละเอียด ให้ผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัยตามนามข้างต้นได้ทราบและมีความเข้าใจดีแล้ว พร้อมลงนามลงในเอกสารแสดงความยินยอมด้วยความเต็มใจ

 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกลดนม คันทะเจริญ) ลงนามผู้ทำวิจัย
 ชื่อผู้ทำวิจัย ตัวบรรจง
 วันที่ 9 เดือน 11.11 พ.ศ. 2566

 (นางศุภมาส) (นางพ.จ.ว.ช.ว.) ลงนามพยาน
 ชื่อพยาน ตัวบรรจง
 วันที่ 9 เดือน 11.11 พ.ศ. 2566